

ลักษณะ 4 บริษัทจำกัด

บทที่ 1

ลักษณะสำคัญของบริษัทจำกัด

ตัวบทกฎหมาย

มาตรา 1096 “อันว่าบริษัทจำกัดนั้น คือบริษัทประเภท ซึ่งตั้งขึ้นด้วยแบ่งทุนเป็นหุ้นมีมูลค่าเท่า ๆ กันโดยมีผู้ถือหุ้นไม่ถึง ห้าร้อยคน รวมทั้งนิติบุคคล (ถ้ามี) และผู้ถือหุ้นดังกล่าว ต่าง รับผิดชอบจำกัดไม่เกินจำนวนเงินที่ตนยังสงไว้ไม่ครบมูลค่าของหุ้น ที่ตนถือ

ในการนับจำนวนผู้ถือหุ้นตามวรรคหนึ่ง ถ้ามีบุคคลตั้ง แต่ 2 คนขึ้นไปถือหุ้นเดียวร่วมกัน ให้นับเป็นผู้ถือหุ้นหนึ่งคน”

มาตรา 1096 ทวิ “บริษัทใดซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยมีผู้ถือหุ้น ไม่ถึงห้าร้อยคน แต่ภายหลังมีผู้ถือหุ้นตั้งแต่ห้าร้อยคนขึ้นไป ต้องดำเนินการแปรสภาพเป็นบริษัทมหาชนจำกัดตามกฎหมาย ว่าด้วยบริษัทมหาชนจำกัด หรือลดจำนวนผู้ถือหุ้นให้เหลือไม่ถึง จำนวนดังกล่าว ภายใน 1 ปี นับแต่วันที่บริษัทนั้นมีผู้ถือหุ้นเกิน จำนวนดังกล่าว

ในกรณีที่บริษัทไม่ปฏิบัติตามวรรคหนึ่งให้นายทะเบียน มีอำนาจสั่งให้บริษัทปฏิบัติให้ถูกต้องตามวรรคหนึ่งภายในเวลา อันสมควร หรือจะร้องขอให้ศาลสั่งเลิกบริษัทก็ได้

เมื่อมีการร้องขอให้ศาลสั่งตามวรรคสอง ศาลจะสั่งให้ บริษัทปฏิบัติตามวรรคหนึ่ง ภายในเวลาที่กำหนด แต่ไม่เกิน หนึ่งปีแทนการสั่งเลิกบริษัทก็ได้

ความในมาตรานี้มิได้นำมาใช้บังคับในกรณีที่จำนวนผู้ ถือหุ้นได้เพิ่มขึ้นเพราะเหตุการรับมรดก”

คำอธิบาย มาตรา 1096 เป็นบทมาตราก็กล่าวถึงความหมายของคำว่าบริษัทจำกัด ซึ่งเมื่อศึกษาดูแล้ว จะเห็นได้ว่าบริษัทจำกัดนั้นจะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ของกฎหมายดังต่อไปนี้คือ

1. กำหนดทุนขึ้นมา แล้วแบ่งทุนนั้นออกเป็นหุ้นแต่ละหุ้นมีมูลค่าเท่ากัน
2. ผู้ถือหุ้นต้องรับผิดชอบไม่เกินจำนวนเงินที่ตนยังส่งใช้ไม่ครบมูลค่าของหุ้นที่ตนถือ
3. ต้องมีผู้ถือหุ้นตั้งแต่ 7 คน จนถึง 99 คน
4. คุณสมบัติของผู้ถือหุ้นแต่ละคนไม่เป็นสาระสำคัญ

อธิบาย 1 การจะตั้งบริษัทขึ้นมาทำการค้าขายสักบริษัทหนึ่งนั้น จะต้องมีการประชุมของคนที่ตั้งแต่ 7 คน ร่วมกันคิดที่จะทำมาค้าขาย เบื้องแรกจะต้องตกลงกันเสียก่อนว่า บริษัทที่จะตั้งขึ้นมานี้มีวัตถุประสงค์ที่จะทำการค้าขายอย่างไรใหญ่โต หรือขนาดย่อม เมื่อรู้ขนาดที่จะทำการค้ากันแล้ว ก็กำหนดทุนให้พอเหมาะๆกับกิจการที่จะทำต่อไป เมื่อทั้ง 7 คนซึ่งต่อไปนี้เรียกว่าผู้เริ่มกิจการได้กำหนดจำนวนเงินทุนขึ้นมาจำนวนหนึ่งแล้วผู้เริ่มกิจการต้องจัดการกำหนดจำนวนหุ้นที่จะมีในบริษัท และราคามูลค่าของแต่ละหุ้นด้วยโดยวิธีการแบ่งจำนวนเงินทุนให้ออกมาเป็นจำนวนหุ้น และราคามูลค่าของแต่ละหุ้น เช่นผู้เริ่มกิจการได้กำหนดจำนวนเงินทุนที่จะจดทะเบียนไว้ 1,000,000 บาท วิธีการแบ่งว่าจะให้มีกี่หุ้น และราคามูลค่าของแต่ละหุ้นเท่าใด ก็สุดแล้วแต่จะตกลงกันให้เป็นจำนวนที่ลงตัวและคิดง่าย เช่น แบ่งออกเป็น 1,000 หุ้นและมีราคาหุ้นละ 1,000 บาท หรือแบ่งออกเป็น 10,000 หุ้น และมีราคาหุ้นละ 100 บาทก็ได้ กฎหมายเปิดโอกาสให้ตกลงกันได้เต็มที่ แต่อย่ากำหนดราคามูลค่าของแต่ละหุ้นต่ำกว่า 5 บาทไม่ได้

หุ้นในบริษัทจำกัดนี้ ไม่ว่าจะเป็หุ้นชนิดใด ๆ ก็ตามจะต้องมีราคามูลค่าเท่ากันเสมอ จะต่างกันไม่ได้ เพราะกฎหมายได้กำหนดไว้เด็ดขาดเช่นนี้ แต่ในการซื้อหุ้นจากบริษัท บางที

บุคคลคนหนึ่งอาจซื้อหุ้นในราคาที่จะต้องจ่ายเงินมากกว่าบุคคล
อีกคนหนึ่งก็ยอมได้ ฉะนั้นเลยคิดไปว่าหุ้นในบริษัทราคามูลค่า
ของมันต่างกัน

อธิบาย 2 การเข้าเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทเป็นการเสี่ยงภัย
ที่นำลงทุนที่สุด ดีกว่าไปเข้าเป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญ
หรือห้างหุ้นส่วนจำกัดเพราะความวิบัติจะไม่มีวันย่างกรายมาถึง
เหตุผลก็คือว่า ผู้ถือหุ้นในบริษัทมีความรับผิดชอบในหนี้สิน
ของบริษัทเท่าที่จำนวนเงินที่ตนยังสงฆ์ใช้ไม่ครบมูลค่าหุ้นที่
ซื้อจากบริษัทเท่านั้น ถ้าตนเองได้จ่ายเงินค่าหุ้นให้บริษัทครบ
มูลค่าหุ้นทุกหุ้นแล้ว บริษัทจะมีหนี้สินล้นพ้นตัวเท่าใดก็ตาม
ผู้ถือหุ้นในบริษัทก็ไม่ต้องไปวิตกกังวลในหนี้สินเหล่านี้ด้วย
บริษัทจะล้มละลายก็เรื่องของบริษัทไปเอง ผู้ถือหุ้นไม่เกี่ยว
เว้นเสียแต่ผู้ถือหุ้นผู้นั้นได้เป็นกรรมการบริษัทด้วยและได้ยอม
สละประโยชน์เพื่อบริษัทโดยยอมรับผิดแบบไม่จำกัดในหนี้สิน
ทั้งปวง ซึ่งข้อความแสดงเจตนายอมรับผิดแบบไม่จำกัดนี้ได้จด
แจ้งไว้ในหนังสือด้วยแล้วเช่นนี้ ผู้ถือหุ้นที่เป็นกรรมการนี้ก็
เตรียมตัวตามบริษัทไปด้วย ถ้าเกิดบริษัทดำเนินงานผิดพลาดมี
หนี้สินล้นพ้นตัว

อีกหนึ่งกรรมการบริษัทที่เป็นผู้ถือหุ้นมิได้หมายความว่า
จะต้องรับผิดชอบไม่จำกัดทุกคนไป ปกติก็รับผิดชอบเดียวกับผู้
ถือหุ้นอยู่แล้ว เว้นเสียแต่กรรมการผู้นั้นได้แสดงเจตนาไว้ใน
หนังสือบริคณห์สนธิ ว่าต้องรับผิดชอบไม่จำกัดอย่างนี้ถึงจะรับ
ผิดแบบไม่จำกัด

อธิบาย 3 กฎหมายบริษัทที่กำลังศึกษาอยู่นี้เป็นเรื่อง
ของบริษัทเอกชนเดิมที่ยังไม่มีการออกพระราชบัญญัติเกี่ยว
กับบริษัทมหาชนนั้น บริษัทเอกชนจะมีผู้ถือหุ้นกี่คนก็ได้ แต่
ต้องไม่น้อยกว่า 7 คนเสมอ ต่อมาเมื่อมีบริษัทมหาชนออกมา
ใช้กฎหมายต้องการให้ดูแตกต่างกันซึ่งได้กำหนดจำนวนผู้ถือหุ้น
ไว้ว่า ถ้าจะตั้งบริษัทเอกชน จะต้องมิบุคคลตั้งแต่ 7 คนจน
ถึง 99 คนเท่านั้นจะเกินไม่ได้เพราะกฎหมายได้กำหนดเกี่ยวกับ

บริษัทมหาชนว่า ต้องมีผู้ถือหุ้นตั้งแต่ 100 คนขึ้นไป ฉะนั้นต่อไปนี้จะตั้งบริษัทจำกัดแบบเอกชน หรือ บริษัทมหาชนก็ดูจำนวนผู้ถือหุ้นให้ดี

อธิบาย 4 เกี่ยวกับคุณสมบัติของตัวผู้ถือหุ้นในบริษัทนี้กฎหมายว่าไม่ใช่ข้อสาระสำคัญในการที่จะเข้ามาถือหุ้นในบริษัทเลย ใครก็ได้ถ้ามีเงินจ่ายค่าหุ้นในบริษัทได้ เหตุผลที่กฎหมายถือว่าคุณสมบัติไม่ใช่สิ่งที่เป็นสาระสำคัญนั้นก็เนื่องมาจากความรับผิดชอบนั่นเอง เพราะผู้ถือหุ้นทุกคนรับผิดชอบจำกัดเพียงเต็มราคามูลค่าของหุ้นที่ตนถือเท่านั้นไม่รับผิดชอบต่อแบบไม่จำกัด ฉะนั้นหน้าตาหรือนิสัยใจคออย่างไร หรือเก่งกาจใด ๆ ไม่ใช่สิ่งที่เป็นข้อขัดขวางในการที่จะเข้ามาเป็นผู้ถือหุ้นของบริษัท ขอให้เงินชำระค่าหุ้นให้ครบมูลค่าก็ใช้ได้แล้ว

สำหรับ มาตรา 1096 ทวิ ที่เพิ่มขึ้นมาใหม่นั้นกฎหมายได้กำหนดขึ้นมาเพื่อไว้ว่าถ้าบริษัทที่ตั้งขึ้นมาตอนแรกมีผู้ถือหุ้นไม่ถึง 100 คน ต่อมามีคนมาถือหุ้นเพิ่มอีกจนเกิน 100 คน จะถือว่าบริษัทนั้นยังเป็นบริษัทเอกชนหรือกลายมาเป็นบริษัทมหาชนแล้ว

ซึ่งปัญหานี้ กฎหมายได้วางแนวแก้ไขไว้ว่า ถ้าตอนแรกตั้งนั้นมีผู้ถือหุ้นไม่ถึง 100 คน ซึ่งเป็นบริษัทเอกชน ต่อมาผู้ถือหุ้นเพิ่มขึ้นจนเกิน 100 คนขึ้นไปนั้น ทางบริษัทเอกชนนี้ จะต้องดำเนินการขอจดทะเบียนแปรสภาพให้เป็นบริษัทมหาชนต่อนายทะเบียนเสียโดยเร็วภายในกำหนด 1 ปี นับแต่วันที่บริษัทนั้นมีผู้ถือหุ้นเกินจำนวนดังกล่าว แต่ถ้าไม่อยากจะแปรสภาพเป็นบริษัทมหาชนก็ได้ไม่เป็นไร เพราะยังอยากเป็นบริษัทเอกชนอยู่ก็มีทางทำได้คือให้ลดจำนวนผู้ถือหุ้นที่เกินไปนั้นลงมาให้อยู่ในจำนวน 99 คน เสียโดยให้รีบดำเนินการเสียภายใน 1 ปี เหมือนกัน

ข้อสังเกตกฎหมายคำนึงถึงตัวผู้ถือหุ้นเป็นหลัก ส่วนจะถือหุ้นคนละกี่หุ้นไม่สนใจ

ที่นี้เกิดปัญหาว่าถ้าบริษัทเอกชนดังกล่าวในข้างต้นนี้ที่มีผู้ถือหุ้นเกินจำนวน 100 คน ถือตั้งไม่ดำเนินการตามที่กฎหมายได้วางระเบียบไว้จะมีทางแก้อย่างไรบ้าง แนนอนปัญหานี้ ถ้าถือก็ต้องถูกเล่นไม้หนักแน่นอนคือ กฎหมายได้เปิดโอกาสให้นายทะเบียนบริษัท มีอำนาจ 2 ทาง จะเลือกเล่นทางไหนก็ได้คือ

1. สั่งให้บริษัทปฏิบัติตามกฎหมายตามวรรคแรกนี้โดยเคร่งครัดภายในกำหนดเวลาเท่านั้นเท่านี้ที่เห็นสมควรได้หรือ

2. ร้องขอให้ศาลสั่งเลิกบริษัทไปเลยฐานตั้งตั้งนัก

ถ้าบริษัทเอกชนนี้โดนนายทะเบียนร้องขอให้ศาลสั่งเลิกบริษัทในทางปฏิบัติ ศาลก็ต้องนั่งพิจารณาดูว่า มันเป็นมาอย่างไรกัน ตอนนี้แหละที่ทางบริษัทจะอ้อนวอนศาลขอให้ดำเนินกิจการต่อไปก็ได้ โดยยอมทำตามที่นายทะเบียนสั่งให้ลดจำนวนผู้ถือหุ้น ลงต่ำกว่าจำนวน หรือแปรสภาพเป็นบริษัทมหาชนต่อไป ศาลจะนั่งพิจารณาดูพยานหลักฐานของทั้งสองฝ่ายแล้ว ถ้าศาลเห็นสมควรให้บริษัทนี้แปรสภาพเป็นบริษัทมหาชน หรือให้ลดจำนวนผู้ถือหุ้นลงมาให้อยู่ในกรอบของบริษัทเอกชนศาลก็มีอำนาจสั่งให้ปฏิบัติได้โดยให้ดำเนินการเสียภายในระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี นับแต่ศาลสั่ง แต่ถ้าศาลเห็นว่าไม่สมควรจะให้ดำเนินกิจการต่อไป ศาลจะสั่งให้เลิกบริษัททันทีก็ได้

ข้อสังเกต จำนวนผู้ถือหุ้นที่เพิ่มขึ้นในบริษัทนี้กฎหมายไม่ให้ เอาเรื่องมรดกมาปรับ อย่างเช่น พ่อถือหุ้นบริษัทอยู่ 1 หุ้น มีลูก 5 คน พ่อพ่อตาย ลูกทั้งหมดก็เข้ามาถือหุ้นรวมกันตั้ง 5 คน ต่อ 1 หุ้น เช่นนี้ทำได้ จำนวนผู้ถือหุ้นในบริษัทเพิ่มมากขึ้นที่ อย่างนี้นับไม่ได้ ให้ถือว่า หุ้นของบริษัทที่ตายนี้ยังมีผู้ถือหุ้นเพียง 1 คน เท่าเดิมเท่านั้น

บทที่ 2 การจัดตั้งบริษัท

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1097 บัญญัติว่า “บุคคลใด ๆ ตั้งแต่ 7 คนขึ้นไปจะเริ่มก่อการและตั้งเป็นบริษัทจำกัดก็ได้ด้วย เข้าชื่อกันทำหนังสือบริคณห์สนธิ และกระทำการอย่างอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้”

จากตัวบทมาตรานี้จะเห็นได้ว่าการจัดตั้งห้างหุ้นส่วน นั้นต่างกับการจัดตั้งบริษัทตรงที่จำนวนบุคคล ซึ่งบริษัทจะจัดตั้งขึ้นได้ ต้องมีคนมากกว่า 2 คนขึ้นไป คือต้องมีถึง 7 คน เป็นผู้เริ่มมีเจตนาที่จะจัดตั้งทำการค้าในรูปแบบบริษัท และทั้ง 7 คนนี้ควรจะปรึกษาหารือกันให้ถ่องแท้ว่า บริษัทที่จะจัดตั้งขึ้นมา นี้ ตั้งใจจะให้มีเงินทุนเพื่อทำการค้าจำนวนเท่าใดดี การกำหนดเงินทุนมากเงินทุนน้อยนี้ ก็มีความสำคัญเหมือนกันในเวลาไปจดทะเบียนจัดตั้งบริษัทเพราะเสียค่าธรรมเนียมมากน้อยต่างกัน และเครดิตในการดำเนินงานก็ต่างกันคือ ถ้ามีทุนมากก็เป็นที่เชื่อถือของวงการมากกว่าบริษัทที่มีทุนน้อย หลังจากตกลงเรื่องทุนแล้ว ก็ควรจะคิดกันว่าทุนที่กำหนดกันขึ้นมา นี้ควรจะแบ่งออกเป็นจำนวนหุ้นได้กี่หุ้น และราคาหุ้นละเท่าใด เพื่อจะได้นำไปจดไว้ในหนังสือบริคณห์สนธิตลอดไป หลังจากนั้นควรจะวางขอบเขตการทำมาค้าขายว่าจะขายค้าอะไรกันดีหรือพูดว่า บริษัทที่จะตั้งกันขึ้นมา นั้นจะมีวัตถุประสงค์ทำมาค้าขายอะไรบ้าง หรือจะขายค้าทุกอย่างในจักรวาลก็อาจกำหนดลงไปได้เหมือนกัน แต่ผู้เขียนเห็นว่าวัตถุประสงค์ของบริษัทที่จะตั้งขึ้นมา นั้นควรเขียนกำหนดให้พอสมควรแต่อย่ากว้างจนเกินไปจนไม่มีกำลังแรงจะทำไหว หรืออย่าให้แคบเกินไปจนขยับขยายไม่ออกจะลำบากต้องมาวุ่นวายแก้ไขกันในภายหลังที่ดีที่สุด ก็ควรดูบริษัทที่เขาเคยจดทะเบียนมาก่อนว่าทำมาค้าขาย

อะไรบ้าง เราก็เปลี่ยนแปลงตามนั้น แล้วประยุกต์เพิ่มเติมขึ้นถ้าเราอยากจะทำการค้ามากกว่าก็ไม่เสียหายอะไร ทางนายทะเบียนยินดีรับจดทะเบียนให้ทั้งนั้น ขออย่าให้ผิดกฎหมายหรือเป็นการพันวิสัย หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนก็แล้วกัน และที่ควรจะปรึกษากันก่อนไปจดทะเบียนหนังสือบริคณห์สนธินั้นก็คือชื่อของบริษัทและสถานที่ตั้ง เพราะนายทะเบียนต้องถามเสมอ ฉะนั้นควรจะต้องชื่อให้เรียบร้อยเสียก่อน แต่อย่าไปเข้าชื่อกับบริษัทของคนอื่นเขา นายทะเบียนจะไม่รับจดทะเบียนให้แน่นอน ส่วนสถานที่ตั้งนั้นถ้ายังไม่สามารถหาได้แน่นอนก็บอกสถานที่ชั่วคราวไปก่อนก็ได้

หลังจากทั้ง 7 คน ปรึกษาหารือดังกล่าวมาแล้ว ก็ดำเนินการขั้นต่อไปคือพากันไปจดหนังสือบริคณห์สนธิ ที่กองทะเบียนธุรกิจกรมทะเบียนการค้ากระทรวงพาณิชย์ ต่อไป

การทำหนังสือบริคณห์สนธิ

การจดทะเบียนหนังสือบริคณห์สนธินี้เป็นขั้นตอนอันแรกของการตั้งบริษัท แบบฟอร์มของหนังสือบริคณห์สนธิมีขายที่กระทรวงพาณิชย์ เพราะผู้ขอจดทะเบียนจะต้องจดตามแบบฟอร์มที่ทางกระทรวงทำไว้ เนื้อหาของหนังสือบริคณห์สนธิกฎหมายได้บัญญัติไว้ในมาตรา 1098 ด้วยดังนี้

มาตรา 1098 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้บัญญัติไว้ว่า “หนังสือบริคณห์สนธิต้องมีรายการดังต่อไปนี้ คือ

1. ชื่อบริษัทอันคิดจะตั้งขึ้นต้องมีคำว่า “จำกัด” ไว้ปลายชื่อนี้ด้วยเสมอไป
2. ที่สำนักงานของบริษัทซึ่งบอกทะเบียนนั้นจะตั้งอยู่ ณ ที่ใดในพระราชอาณาเขต
3. วัตถุประสงค์ทั้งหลายของบริษัท
4. ถ้อยคำสำแดงว่า ความรับผิดชอบผู้ถือหุ้นจะมีจำกัด
5. จำนวนทุนเรือนหุ้นซึ่งบริษัทคิดกำหนดจะจัด

ทะเบียน แบ่งออกเป็นหุ้นมีมูลค่ากำหนดหุ้นละเท่าไร

6. ชื่อ สำนัก อาชีวะ และลายมือชื่อของบรรดาผู้เริ่ม
ก่อการทั้งจำนวนหุ้นซึ่งต่างคนต่างเข้าซื้อชื่อไว้คนละเท่าใด”

หนังสือบริคณห์สนธิคืออะไร

จากตัวบทมาตรา 1098 นี้ แสดงให้เห็นว่าหนังสือ
บริคณห์สนธิคือ หนังสือที่แสดงเจตนาความมุ่งหมายของผู้ริเริ่ม
ก่อการทั้ง 7 คน ในการก่อตั้งบริษัทนั้นว่า จะตั้งบริษัทเพื่อทำ
การค้าขายอะไรบ้าง กำหนดทุนไว้เท่าใดและจะแบ่งทุนนั้นออก
เป็นกี่หุ้น ราคาหุ้นละเท่าใด ผู้ริเริ่มทั้ง 7 คน ต่างคนต่างซื้อ
หุ้นกี่หุ้น (เฉพาะกฎหมายกำหนดให้ต้องซื้ออย่างน้อย 1 หุ้น)
ผู้ริเริ่มมีอาชีพอะไรบ้าง นอกจากนั้นยังกำหนดชื่อของ
บริษัท และสถานที่ตั้งของบริษัทด้วย

จากมาตรา 1098 ได้กำหนดรายการในหนังสือ
บริคณห์สนธิไว้ 6 รายการด้วยกัน ดังจะอธิบายรายละเอียด
ดังต่อไปนี้

อธิบาย 1 ชื่อบริษัท

การตั้งชื่อบริษัทนี้เป็นหน้าที่ของผู้ริเริ่มก่อการเป็นคน
คิดตั้งจะให้ไพเราะอย่างไรก็ว่าไป แต่อย่าให้ไปซ้ำกับชื่อของ
บริษัทอื่นที่เขาจดทะเบียนมาก่อนก็ใช้ได้วิธีที่ดีที่สุดคือ ควร
ไปตรวจดูที่หอทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทกลางเสียก่อนว่ามีบริษัท
ใดจะมีชื่อเหมือนหรือคล้ายคลึงกับบริษัทที่เราจะตั้งกันขึ้นใหม่
หรือไม่ ถ้ามีหรือคล้ายคลึงกันก็ไม่ควรไปตั้งชื่อให้เหมือนกัน
หรือคล้ายกัน และนายทะเบียนก็จะไม่รับจดให้อยู่แล้ว ระวังไว้
ถ้าไปใช้ชื่อเหมือนหรือคล้ายกับบริษัทที่เขาจดทะเบียนมาก่อน
จะถูกฟ้องเรียกค่าเสียหาย และถูกศาลสั่งให้เปลี่ยนชื่อเสียใหม่
ได้ด้วย ไม่ควรทำ

การเขียนชื่อบริษัทนั้น กฎหมายกำหนดไว้ว่าต้องเขียน
คำว่า บริษัทนำหน้าชื่อนั้นและลงท้ายต้องมีคำว่า จำกัดด้วย
เช่น บริษัท กตพล จำกัด เป็นต้น ถ้าไม่ทำอย่างนี้ถือว่าทำไม่
ถูกต้องตามกฎหมาย

สำหรับธนาคารนั้นก็คือ การทำกิจกรรมค้าในรูปแบบบริษัทจำกัดนั่นเอง แต่ไม่จำเป็นต้องใช้คำว่าบริษัทนำหน้าชื่อ และปิดท้ายด้วยคำว่าจำกัดก็ได้ เพราะพระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ไม่มีข้อห้ามไว้

อธิบาย 2 ที่ตั้งสำนักงาน

บริษัทที่จะตั้งขึ้นมาจะต้องมีสำนักงานสำหรับติดต่อธุรกิจต่าง ๆ ฉะนั้นในหนังสือบริคณห์สนธิควรจะต้องบอกแต่เพียงว่า สำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ใน ณ จังหวัดใดก็พอไม่จำเป็นต้องระบุไปถึงเลขที่ ตำบล หรืออำเภอ เพราะสิ่งเหล่านี้เมื่อจัดตั้งบริษัทขึ้นแล้วจะต้องจดทะเบียนที่ตั้งของสำนักงานแห่งใหญ่และสาขา ทั้งปวงโดยละเอียดต่อไปอีกทีหนึ่ง

อธิบาย 3 วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ของบริษัทที่สร้างขึ้นใหม่นี้ควรกำหนดให้กว้างพอสมควร และควรให้ชัดเจน ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้ริเริ่มเป็นคนกำหนด อย่าให้ขัดต่อกฎหมาย หรือเป็นการฝ่าฝืนวิสัยหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ก็เป็นอันใช้ได้ การเขียนวัตถุประสงค์ของบริษัทกว้างเกินไปจะทำให้คณะกรรมการบริษัทเหนื่อยเกินไปในการบริหารงาน เพราะงานมาก แต่ถ้าเขียนวัตถุประสงค์แคบหรือน้อยเกินไป ก็ทำให้การบริหารงานของบริษัททำไม่เต็มมือ อยากจะทำนั้นทำนี้ก็ได้เพราะบริษัทจะทำเกินขอบเขตวัตถุประสงค์ไม่ได้ ฉะนั้นทางที่ดีควรเขียนไว้ให้กว้างพอสมควร เดินสายกลางเป็นดีที่สุด

อธิบาย 4 ถ้อยคำแสดงความรับผิดชอบของผู้ถือหุ้น

ในหนังสือบริคณห์สนธิ จะต้องเขียนลงไปด้วยว่า ผู้ถือหุ้นจะต้องรับผิดชอบเพียงจำนวนมูลค่าของหุ้นที่ถืออยู่ นอกจากนั้นแล้วจะไม่ต้องรับผิดชอบอะไรอีกเลย

แต่อย่าเพิ่งเข้าใจผิดว่า ในบริษัทนั้นจะมีผู้รับผิดชอบโดยไม่จำกัดไม่ได้ เพราะมาตรา 1101 บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งเป็นกรรมการของบริษัทจำกัดจะรับผิดชอบโดยไม่จำกัดก็ได้ ถ้ากรณีเป็นเช่น

ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ไหน และนอกจากนี้ต้องบอกด้วยว่าได้จองซื้อ
หุ้นไว้แล้วก็หุ้นด้วย เพราะมาตรา 1100 บัญญัติไว้ว่า “ผู้เริ่มก่อ
การทุกคนต้องลงชื่อซื้อหุ้น ๆ หนึ่งเป็นอย่างน้อย”

การที่กฎหมายบัญญัติให้ผู้เริ่มก่อการต้องซื้อหุ้นอย่าง
น้อย 1 หุ้น ก็เพื่อแสดงถึงเจตนาของผู้เริ่มก่อการยินดีที่จะร่วม
หัวจมท้ายกับบริษัทที่ตนคิดตั้งขึ้นมาแน่นอน ไม่ใช่ได้แต่คิด
เงินไม่ร่วมเช่นนี้ จะเรียกว่าผู้เริ่มก่อการหาได้ไม่

หนังสือบริคณห์สนธิต้องทำ 2 ฉบับ

การทำหนังสือบริคณห์สนธิ เพื่อไปจดทะเบียนนี้จะทำ
กี่ฉบับนั้น มาตรา 1099 ได้บัญญัติไว้ว่า “หนังสือบริคณห์สนธิ
นั้นท่านให้ทำเป็นต้นฉบับไว้ไม่น้อยกว่า 2 ฉบับ และให้ลงลาย
มือชื่อของบรรดาผู้เริ่มก่อการ และลงลายมือชื่อทั้งปวงนั้นให้มี
พยานลงชื่อรับรองด้วย 2 คน

หนังสือบริคณห์สนธิซึ่งได้ทำนั้น ท่านบังคับให้นำฉบับ
หนึ่งไปจดทะเบียนและมอบไว้ ณ หอทะเบียนในส่วนพระราช-
อาณาเขตซึ่งบ่งไว้ว่าจะบอกทะเบียนตั้งสำนักงานของบริษัท
นั้น”

จะเห็นได้ว่า กฎหมายให้ผู้เริ่มก่อการทำหนังสือ
บริคณห์สนธิขึ้น 2 ฉบับลงลายมือชื่อผู้เริ่มก่อการรวมทั้งพยาน
ให้เรียบร้อยอย่างน้อย 2 คน แล้วก็นำไปจดทะเบียนหนังสือ
บริคณห์สนธิอันนี้ได้ ณ หอทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทในท้องที่ที่บ่ง
ไว้ในหนังสือบริคณห์สนธิว่าจะตั้งสำนักงานของบริษัทที่ไหน
พร้อมกับมอบหนังสือบริคณห์สนธินี้ให้หอทะเบียนไป 1 ฉบับ
เก็บไว้ที่บริษัท 1 ฉบับ

การจัดการให้หุ้นของบริษัทมีผู้ลงชื่อจองซื้อจนครบ

ตามกฎหมายเดิมหลังจากที่ผู้เริ่มก่อการได้จดทะเบียน
หนังสือบริคณห์สนธิแล้ว หุ้นต่าง ๆ ที่ได้กำหนดจำนวนไว้
ถ้าผู้เริ่มก่อการไม่จองจนหมด (ต้องจองอย่างน้อย 1 หุ้น) ก็ให้ผู้
เริ่มก่อการทำหนังสือออกชี้ชวนให้ประชาชนมาซื้อหรือจองได้
แต่ในปัจจุบันนี้ ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่ง

และพาณิชย์ (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2521 ได้บัญญัติไว้ว่า “ห้ามมิให้ ชักชวนประชาชนให้ซื้อหุ้น” อย่างวิธีการก่อน ฉะนั้นวิธีการจัดการให้หุ้นของบริษัทที่ตั้งขึ้นใหม่ ให้มีผู้มาจองจนครบนั้น ก็ต้องทำโดยวิธีการหลีกเลี่ยงกฎหมาย ซึ่งห้ามประกาศโฆษณาชักจูงให้คนมาซื้อหรือจองหุ้น เราก็ทำโดยวิธีใหม่ได้คือไม่ต้องประกาศโฆษณา แต่ใช้วิธีกระซิบคนที่รู้จักแล้วเรื่องบริษัทใหม่ให้เขาฟัง ว่าดีอย่างไรอย่างนี้ และขอให้เขามาร่วมเป็นเจ้าของด้วยโดยวิธีการมาจองหุ้นกันที่บริษัทเลย วิธีนี้ทำได้ไม่ผิดกฎหมายแต่อย่างใด

และผู้เริ่มก่อนการต้องระลึกละเอียดว่า จะดำเนินขั้นตอนต่อไปในการจัดตั้งบริษัทได้นั้นจะต้องจัดการให้หุ้นบริษัททุกหุ้นมีผู้จองซื้อครบทุกหุ้นเสียก่อน ถ้ายังจองไม่ครบจะดำเนินการต่อไปไม่ได้ ถ้าทำต่อไปกิจการที่ทำไปนั้นขัดต่อกฎหมาย จะเป็นโมฆะทั้งสิ้น ฉะนั้นวิธีที่ดีที่สุด คือ ถ้าผู้เริ่มก่อนการมีพลังพอที่จัดการจองซื้อหุ้นเสียเองในนามของผู้เริ่มก่อนการทั้งหมด ก็จะได้ดำเนินการจัดตั้งบริษัทต่อไปได้

ราคาหุ้นที่ขายครั้งแรก

การจองหุ้นหรือการซื้อหุ้นจากบริษัทที่จัดใหม่ครั้งแรกนี้ มีมาตรา 1105 บัญญัติไว้ว่า “อันหุ้นนั้น ท่านห้ามมิให้ออกโดยราคาต่ำไป กว่ามูลค่าของหุ้นที่ตั้งไว้

การออกหุ้นโดยราคาสูงกว่ามูลค่าของหุ้นที่ตั้งไว้ นั้น หากว่าหนังสือบริคณห์สนธิให้อำนาจไว้ ก็ให้ออกได้ และในกรณีเช่นนั้นต้องส่งใช้จำนวนที่ล้ำมูลค่าพร้อมกันไปกับการส่งใช้เงินคราวแรก

อนึ่ง เงินส่งใช้ค่าหุ้นครั้งแรกนั้น ต้องมีให้น้อยกว่าร้อยละ ยี่สิบห้าแห่งมูลค่าของหุ้นที่ตั้งไว้”

จากตัวบทมาตรานี้ จะเห็นได้ว่า การขายหุ้นครั้งแรกนี้ บริษัทจะขายหุ้นต่ำกว่ามูลค่าของหุ้นที่ตั้งไว้ไม่ได้ เหตุผลก็คือว่าทางบริษัทได้จดทะเบียนหนังสือบริคณห์สนธิไว้โดยบอกจำนวนทุนของบริษัทว่ามีเท่านั้นเท่านั้นแล้ว ต่อมาจะไปขายหุ้น

ต่ำกว่าราคามูลค่าของมัน ก็จะมีผลกระทบต่อหุ้นที่จดทะเบียนไว้ไม่เป็นจริง คือของจริงต่ำกว่าราคาที่ยื่นไว้ ซึ่งจะมีผลทำให้เกิดความเสียหายต่อเจ้าหน้าที่ของบริษัทได้ ฉะนั้นกฎหมายจึงห้ามขายหุ้นครั้งแรกต่ำกว่ามูลค่าที่ตั้งไว้ อันนี้เป็นการห้ามขายในครั้งแรกเท่านั้น ต่อมาหลังจากที่บริษัทได้มีคนจองซื้อหุ้นครบแล้ว ผู้จองหุ้นเหล่านั้นจะไปขายหุ้นต่อไป จะขายถูกขายแพงอย่างไรก็เชิญตามสบาย

ที่นี้เมื่อกฎหมายห้ามขายต่ำกว่าราคาของมูลค่าของหุ้นแล้ว บริษัทอยากจะได้เงินมาก ๆ คิดจะขายสูงกว่าราคามูลค่าที่ตั้งไว้จะทำได้หรือไม่

ปัญหานี้กฎหมายเปิดโอกาสโดยยินดีเป็นอย่างยิ่ง เพราะไม่ทำให้เป็นที่เสียหายแก่ผู้ใด ยังมีทุนมากยิ่งดี จึงกำหนดไว้ในวรรค 2 ของมาตรา 1105 เลยว่า ถ้าบริษัทอยากขายราคาเกินมูลค่าของหุ้นที่ตั้งไว้แล้วให้ทำได้ โดยให้บอกนายทะเบียนทราบด้วย คือแจ้งจดไว้ในหนังสือบริคณห์สนธิเสียก่อน ซึ่งเมื่อได้รับอนุญาตจากนายทะเบียนในการจดหนังสือบริคณห์สนธิแล้วก็ดำเนินการขายหุ้นเกินราคามูลค่าได้ และยังได้กำชับไว้ด้วยว่า การเรียกเก็บเงินค่าหุ้นครั้งแรกโดยคณะกรรมการบริหารชุดแรกหลังจากประชุมจัดตั้งบริษัทแล้วนั้น จะต้องเรียกเก็บเงินค่าหุ้นอย่างต่ำไม่น้อยกว่า 25% ของราคามูลค่าของหุ้น พร้อมกับให้เก็บเงินค่าหุ้นที่เกินราคามูลค่าทั้งหมดมาด้วยพร้อมกันไปด้วยเลยในกาลเดียวกันนี้ ส่วนเมื่อเก็บได้มาแล้วนั้น ก็ให้แบ่งใส่ 2 กอง กองที่หนึ่งคือเงิน 25% ของมูลค่าหุ้นจริง ๆ อันนี้เก็บไว้เป็นทุนใช้จ่ายของบริษัท ส่วนอีกกองหนึ่งคือเงินที่ขายเกินราคาทั้งหมดที่เก็บมานั้นให้เก็บไว้เป็นทุนสำรองของบริษัทซึ่งจะเอามาใช้จ่ายไม่ได้ จนกว่าจะถึงวิกฤตการณ์จริง ๆ ซึ่งจะดำเนินต่อไปเมื่อถึงบทว่าด้วยเงินทุนสำรอง

ผลทางกฎหมายในการจองหุ้น

กฎหมายได้บัญญัติไว้ในมาตรา 1106 ว่า “การที่เข้าซื้อซื้อหุ้นนั้นย่อมผูกพันผู้เข้าซื้อโดยเงื่อนไขว่า ถ้าบริษัทตั้งขึ้น

แล้ว จะใช้จำนวนเงินค่าหุ้นนั้น ๆ ให้แก่บริษัทตามหนังสือชี้ชวน และข้อบังคับของบริษัท

ผู้จองซื้อหุ้นทั้งหลาย เมื่อมาจองซื้อหุ้นกับบริษัทใด แล้ว มีผลผูกพันทางกฎหมายทันที มีผลอย่างไร คือมีผลว่า จะต้องจ่ายเงินค่าหุ้นให้กับบริษัท เมื่อคณะกรรมการบริษัท เรียกให้จ่ายจะไม่จ่ายไม่ได้ เพราะกฎหมายบัญญัติไว้ว่า การที่ผู้จองซื้อหุ้นนั้น เป็นการกระทำนิติกรรมผูกพันตัวคุณเองกับบริษัทไว้ภายใต้เงื่อนไขว่า ยินดีจ่ายเงินให้บริษัท เมื่อบริษัทได้ตั้งขึ้นแล้ว ฉะนั้นในตอนนี้อย่างไรผู้จองซื้อหุ้นจะต้องอยู่เฉย ๆ จะขอถอนการจองหุ้นจากบริษัทโดยไม่มีเหตุผลทางกฎหมายไม่ได้เลย แต่ก็มีข้อยกเว้นอยู่ในมาตรา 1114 ว่า “เมื่อบริษัทได้จดทะเบียนแล้ว ผู้เข้าซื้อซื้อหุ้นจะฟ้องร้องขอให้ศาลเพิกถอนการที่ตนได้เข้าซื้อซื้อ โดยยกเหตุว่าสำคัญผิด หรือต้องข่มขู่หรือถูกหลวงล่อฉ้อฉลนั้น ท่านว่าหาอาจทำได้ไม่”

ซึ่งจะเห็นได้ว่า ถ้ามีเหตุผลทางกฎหมายแล้ว ก็มีสิทธิที่จะขอถอนการจองหุ้นต่อบริษัทได้ เหตุผลนั้นก็คือ ความสำคัญผิดของผู้จองหุ้นต่าง ๆ ที่ได้ทำการจองหุ้นไปหรือถูกข่มขู่ หรือถูกฉ้อฉล ซึ่งตามหลักนิติกรรมทั่วไป ก็ถือว่าสิ่งเหล่านี้ทำให้นิติกรรมเป็นโมฆะทั้งสิ้น สามารถบอกล้างได้ถ้าเกิดเหตุเหล่านี้ผู้จองหุ้นก็สามารถขอยกขึ้นยื่นต่อบริษัทได้ เพื่อขอถอนการจองหุ้นไม่ยอมอยู่ในบริษัทต่อไป แต่อย่าลืมว่า ถึงแม้จะมีเหตุต่าง ๆ ทั้ง 3 ประการดังกล่าวที่สามารถขอถอนการจองหุ้นได้ก็ตาม ถ้าผู้จองหุ้นได้ปล่อยให้ล่าช้าไปไม่ดำเนินการเสียก่อนให้เสร็จเรียบร้อย ก่อนที่บริษัทจะจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล คือกฎหมายบอกว่าถ้าอยากถอนต้องขอถอนก่อนบริษัทจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล ถ้าบริษัทจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลแล้ว จะถอนไม่ได้แล้ว เพราะจะทำให้ทุนของบริษัทลดน้อยลงกว่าความจริงที่จดทะเบียนไว้ในหนังสือบริคณห์สนธิ

การประชุมตั้งบริษัท

หน้าที่ขั้นต่อไปของผู้เริ่มก่อการหลังจากที่จัดให้มี

การจองซื้อหุ้นจนครบทุกหุ้นแล้ว นั่นก็คือจัดการเรียกประชุม บรรดาผู้จองซื้อหุ้นทุกคนให้มาประชุมจัดตั้งบริษัท เป็นการประชุมใหญ่ครั้งแรกก่อนที่บริษัทจะเป็นนิติบุคคล กฎหมายได้บัญญัติรายละเอียดไว้ในมาตรา 1107 ดังต่อไปนี้ว่า “เมื่อหุ้นชนิดที่จะต้องลงเงินนั้นได้มีผู้เข้าซื้อชื่อหมดแล้ว ผู้เริ่มก่อนการต้องนัดบรรดาผู้เข้าซื้อชื่อหุ้นมาประชุม เป็นการประชุมใหญ่โดยไม่ชักช้า ประชุมอันนี้ให้เรียกว่าประชุมตั้งบริษัท

อนึ่งให้ผู้เริ่มก่อนการส่งรายงานการตั้งบริษัทมีคำรับรองของตนว่าถูกต้อง และมีข้อความที่เกี่ยวกับกิจการอันจะพึงกระทำในที่ประชุมตั้งบริษัททุก ๆ ข้อ ตามความในมาตราต่อไปนี ไปยังผู้เข้าซื้อชื่อหุ้นทุกคนอย่างน้อย 7 วัน ก่อนวันนัดประชุม

เมื่อได้ส่งรายงานตั้งบริษัทแก่ผู้เข้าซื้อชื่อหุ้นแล้ว ผู้เริ่มก่อนการต้องจัดส่งสำเนารายงานอันมีคำรับรองว่าถูกต้องตามที่บังคับไว้ในมาตรานี้ไปยังนายทะเบียนบริษัทโดยพลัน

อนึ่งให้ผู้เริ่มก่อนการจัดให้มีบัญชีแถลงรายชื่อ ฐานะ และสำนักของผู้เข้าซื้อชื่อหุ้นกับจำนวนหุ้นซึ่งต่างคนได้ลงชื่อซื้อไว้เพื่อเสนอต่อที่ประชุมนั้นด้วย

บทบัญญัติทั้งหลาย แห่งมาตรา 1176, 1187, 1188, 1189, 1191, 1192 และ 1195 นั้น ท่านให้นำมาใช้บังคับแก่การประชุมตั้งบริษัทด้วยโดยอนุโลม”

กฎหมายมาตรา 1107 ได้บัญญัติให้เป็นหน้าที่ของผู้เริ่มก่อนการ เป็นผู้ดำเนินการจัดการเรียกประชุมตั้งบริษัท โดยให้ส่งหนังสือแจ้งให้ผู้จองหุ้นทุกคนทราบล่วงหน้าอย่างน้อย 7 วัน ก่อนวันประชุม หนังสือนัดประชุมนี้ต้องระบुरายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับวาระการประชุมว่า จะประชุมกันเรื่องอะไรบ้าง พร้อมกับรายงานการดำเนินงานมาแล้ว นับตั้งแต่จดทะเบียนหนังสือบริคณห์สนธิ จนกระทั่งรายละเอียดเกี่ยวกับรายชื่อของผู้จองหุ้นทุกคน ให้ผู้จองหุ้นทุกคนทราบล่วงหน้าด้วยหนังสือนัดประชุมนี้ ผู้เริ่มก่อนการต้องส่งสำเนาไปให้นายทะเบียน

บริษัทรับทราบล่วงหน้าด้วยเช่นกัน

กิจการอันพึงกระทำในที่ประชุมตั้งบริษัท

ในวันประชุมตั้งบริษัท กฎหมายมาตรา 1108 ได้กำหนดไว้ว่ามีกิจการอะไรบ้างที่จะต้องทำในที่ประชุมตั้งบริษัท ซึ่งมีดังต่อไปนี้

1. ทำความตกลงตั้งข้อบังคับต่าง ๆ ของบริษัท
2. ให้สัตยาบันแก่บรรดาสัญญาซึ่งผู้เริ่มก่อการได้ทำไว้ และค่าใช้จ่ายอย่างหนึ่งอย่างใดซึ่งเขาต้องออกไปในการเริ่มก่อบริษัท
3. วางกำหนดจำนวนเงิน ซึ่งจะให้แก่ผู้เริ่มก่อการ ถ้าหากมีเจตนาว่าจะให้

4. วางกำหนดจำนวนหุ้นบุริมสิทธิทั้งกำหนดสถานะและบุริมสิทธิแห่งหุ้นนั้นๆว่าเป็นสถานใดเพียงใด ถ้าหากจะมีหุ้นเช่นนั้นของบริษัท

5. วางกำหนดจำนวนหุ้นสามัญหรือหุ้นบุริมสิทธิซึ่งออกให้เสมือนหนึ่งว่าได้ใช้เต็มค่าแล้ว หรือได้ใช้แต่บางส่วนแล้ว เพราะใช้ให้ด้วยอย่างอื่น นอกจากตัวเงิน และกำหนดว่าเพียงใดซึ่งจะถือเอาเป็นว่าได้ใช้เงินแล้ว ถ้าหากจะมีหุ้นเช่นนั้น

ในบริษัท ให้แถลงที่ประชุมโดยเฉพาะว่า ซึ่งจะออกหุ้นสามัญหรือหุ้นบุริมสิทธิให้เสมือนหนึ่งว่าได้ใช้เงินแล้วเช่นนั้น เพื่อแทนคุณแรงงาน หรือตอบแทนทรัพย์สินอย่างใดให้บรรดาจางชัดเจนทุกประการ

6. เลือกตั้งกรรมการและพนักงานสอบบัญชีอันเป็นชุดแรกของบริษัท และวางกำหนดอำนาจของคณะเหล่านี้ด้วย

อธิบาย 1 ข้อบังคับของบริษัทนี้ ส่วนมากผู้เริ่มก่อการมักจะพิจารณาจัดทำกันพิมพ์มาเป็นเล่มเสร็จแล้วก่อนการประชุมตั้งบริษัท เมื่อมีการประชุมตั้งบริษัทก็นำเสนอให้ที่ประชุมพิจารณาได้ทันที ตามปกติข้อบังคับของบริษัทต่าง ๆ นี้มีอยู่ในตัวบทกฎหมาย ในประมวลแพ่งและพาณิชย์ว่า

ด้วยบริษัทจำกัดอยู่แล้ว ผู้เริ่มก่อการไปลอกเอามารวมไว้เป็นเล่มใหม่เพื่อสะดวกไม่ต้องไปเปิดดูกฎหมายบัญญัติว่าอะไรในเรื่องนั้น ๆ ข้อบังคับที่ผู้เริ่มก่อการได้ทำขึ้นนี้อาจจะเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงข้อความที่กฎหมายบัญญัติกำหนดไว้แล้วอย่างไรงาก็ได้ กฎหมายไม่ได้บัญญัติห้าม ขอแต่อย่าให้มาเปลี่ยนแปลงแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชนก็แล้วกันเป็นใช้ได้

ในการจดทะเบียนบริษัท ข้อบังคับต่าง ๆ ที่ทำขึ้นจะต้องทำสำเนาส่งแนบไปพร้อมกับการจดทะเบียนด้วย (ดูมาตรา 1111 วรรค 4)

บรรดาข้อบังคับอันใดที่ได้ตั้งขึ้นใหม่หรือมีการแก้ไขเพิ่มเติมในภายหลังจากที่จดทะเบียนบริษัทไปแล้วนั้น บริษัทมีหน้าที่ต้องนำข้อบังคับที่แก้ไขเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงขึ้นใหม่นี้ไปจดทะเบียน ณ หอทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทเสียภายใน 14 วัน นับแต่วันที่ได้มีการลงมติพิเศษให้มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมหรือแก้ไขข้อบังคับนี้ (ดูมาตรา 1146) ขณะนำไปจดทะเบียนตามมาตรา 1146 นี้ บริษัทต้องทำสำเนาส่งมอบข้อบังคับฉบับที่ทำขึ้นใหม่น้อยน้อย 10 ฉบับ มามอบไว้ให้ที่หอทะเบียนด้วย (ดูมาตรา 1147) กฎหมายบังคับให้ส่งสำเนาถึง 10 ฉบับ ก็ต้องปฏิบัติตามนั้นโดยเคร่งครัด

อธิบาย 2 ในการดำเนินการจัดตั้งบริษัทผู้เริ่มก่อการอาจจะต้องทำกิจกรรมบางอย่างเพื่อประโยชน์แก่บริษัทที่กำลังจะตั้งขึ้น อย่างเช่นทำสัญญาซื้อที่ดินเพื่อปลูกโรงงานหรือปลูกข้าวโพดเพื่อป้อนโรงงาน เป็นต้น เมื่อถึงคราวประชุมตั้งบริษัทผู้เริ่มก่อการจะต้องนำสัญญาซึ่งทำกับบุคคลภายนอกไปเสนอในที่ประชุมจัดตั้งบริษัทเพื่อให้ที่ประชุมให้สัตยาบันสัญญานี้ เมื่อที่ประชุมตั้งบริษัทได้ให้สัตยาบันแล้ว บริษัทก็รับโอนสิทธิและหน้าที่มาเสมือนหนึ่งว่า บริษัทได้ทำสัญญานั้นเอง มีปัญหาว่า เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วผู้เริ่มก่อการจะหลุดพ้นรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกหรือไม่ ตอบได้ว่ายังไม่หลุดพ้น ผู้เริ่มก่อการจะ

หลุดพ้นจากความรับผิดก็ต่อเมื่อได้ทำการจดทะเบียนบริษัทแล้ว ตามมาตรา 1113

และยังมีปัญหาอีกว่า สมมุติว่าในกรณีที่ผู้เริ่มก่อการได้ไปทำสัญญากับบุคคลภายนอกไว้ก่อนที่จะประชุมตั้งบริษัท และในที่ประชุมตั้งบริษัทไม่ยอมให้สัตยาบันในการกระทำอันนี้ มีปัญหาว่าผู้เริ่มก่อการจะรับผิดแค่ไหน ตอบได้ว่า เมื่อที่ประชุมตั้งบริษัทไม่ยอมให้สัตยาบันสัญญากับบุคคลภายนอกอันนี้ ผู้เริ่มก่อการทุกคนก็ต้องรับผิดร่วมกัน โดยไม่จำกัดเสมือนหนึ่งว่าเป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญที่ไม่ได้จดทะเบียนทีเดียว ฉะนั้นจึงเป็นข้อพึงระวังไว้สำหรับผู้ที่จะเป็นผู้เริ่มก่อการตั้งบริษัท ถ้าจะทำสัญญากับบุคคลภายนอกแล้วควรระวังเรื่องไขว้ไว้ด้วยว่าสัญญานั้นจะมีผลผูกพันต่อไปเมื่อที่ประชุมตั้งบริษัทให้สัตยาบัน และบริษัทได้จดทะเบียนจัดตั้งแล้วต้องให้รอบคอบ มิฉะนั้นจะเหลือแต่ตัว

อธิบาย 3 ผู้เริ่มก่อการเป็นบุคคลสำคัญที่ก่อตั้งบริษัทขึ้น ถ้าจัดการดีก็จะมีแต่กำไรตลอดไป ฉะนั้นในรายงานการอันจะพึงมีในวันประชุมตั้งบริษัท ที่ผู้เริ่มก่อการเขียนให้บรรดาผู้จองชื่อหุ้นทั้งหลายทราบก่อนวันนัดประชุมจัดตั้งบริษัทนั้น ผู้เริ่มก่อการอาจจะใส่เรื่องการให้เงินเป็นค้ำประกันรางวัลแก่พวกผู้เริ่มก่อการไว้ด้วย หรือเรียกสั้น ๆ ได้ว่าเป็นการขอเงินให้แก่พวกผู้ก่อการนั่นเอง เมื่อถึงวันนัดประชุมตั้งบริษัทที่ประชุมใหญ่จัดตั้งบริษัทก็จะดำเนินการพิจารณาว่าที่ผู้เริ่มก่อการเสนอขอเงินมานี้เหมาะสมไหม ถ้าเห็นว่าพวกผู้เริ่มก่อการได้ทำประโยชน์ไว้ให้บริษัทมากมาย ที่ประชุมก็อาจตกลงยอมให้รับเงินไปได้ตามที่ขอ แต่ถ้าที่ประชุมใหญ่จัดตั้งบริษัทเห็นว่าไม่เห็นได้ทำอะไรรให้ประโยชน์มากมาย จะมาขอเงินเสียแล้วเช่นนี้ จะประชุมวินิจฉัยไม่ให้ได้ ส่วนมากที่ปฏิบัติมาที่ประชุมใหญ่จัดตั้งบริษัทก็จะให้ตามที่ขอมาเสมอ

อธิบาย 4 หุ้นบุริมสิทธิ หมายถึงหุ้นที่มีสิทธิพิเศษมาก่อนหุ้นธรรมดา หรือมีสิทธิพิเศษมากกว่าหุ้นธรรมดา

ผู้ถือหุ้นคนใดได้ถือหุ้นบุริมสิทธิก็จะมีสิทธิพิเศษมากกว่าหุ้นธรรมดาแน่นอน ส่วนการจะมีสิทธิพิเศษมากกว่าหุ้นธรรมดาดังไรนั้น ก็สุดแล้วแต่ที่ประชุมตั้งบริษัทจะตกลงกันกำหนดไว้

ปกติแล้วถ้าบริษัทใดไม่ต้องการให้มีหุ้นบุริมสิทธิก็ทำได้โดยไม่ต้องกำหนดกันไว้ในวาระที่จะประชุมตั้งบริษัท แต่ถ้าอยากให้มีหุ้นบุริมสิทธิ ก็ทำได้เช่นกันโดยกำหนดไว้ในวาระประชุมตั้งบริษัทและเมื่อจะให้หุ้นบุริมสิทธิ แล้วต้องกำหนดสถานภาพของหุ้นชนิดนี้ด้วยว่าจะให้มีมากกว่าหุ้นธรรมดาแค่ไหน ให้ที่ประชุมตั้งบริษัทพิจารณาและตกลงกันเป็นที่แน่นอนต่อไป เช่น ให้หุ้นบุริมสิทธิได้รับส่วนแบ่งกำไรของบริษัทก่อนหุ้นธรรมดา เป็นต้น

ข้อสังเกต หุ้นบุริมสิทธินี้เมื่อกำหนดออกมาแล้ว และให้มีสภาพสถานอย่างแล้วจะไปแก้ไขไม่ได้ ถ้าแก้ไขผิดกฎหมาย (ดูมาตรา 1142)

อธิบาย 5 ถ้าจะกำหนดหุ้นส่วนสามัญหรือหุ้นบุริมสิทธิ ซึ่งออกได้ เหมือนหนึ่งว่าได้ใช้เต็มค่าแล้ว หรือได้ใช้บางส่วนแล้ว ผู้เริ่มก่อการเป็นคนเสนอในที่ประชุมจัดตั้งบริษัทว่าจะให้มีหุ้นแบบนี้กี่หุ้น และหุ้นใดบ้างที่ถือเหมือนหนึ่งว่าได้ใช้เต็มค่าแล้ว และหุ้นใดที่ได้ใช้แต่บางส่วนแล้วผู้เริ่มก่อการต้องแถลงโดยชัดเจนในที่ประชุมว่าที่ออกหุ้นเหล่านี้มาก็เพื่อตอบแทนบุญคุณแรงงานหรือตอบแทนทรัพย์สินที่ผู้ถือหุ้นได้ให้เป็นการอุปการะแก่บริษัท ตัวอย่างเช่น หุ้นฟรี หรือหุ้นลบ ที่บริษัทได้ตอบแทนแก่ผู้ที่มีอิทธิพลคอยช่วยเหลือบริษัทนั่นเอง!

อธิบาย 6 ที่ประชุมจัดตั้งบริษัท จะต้องเลือกกรรมการและพนักงานสอบบัญชีขึ้นมาเพื่อจะได้เป็นผู้บริหารงานของบริษัทต่อไป

สำหรับกรรมการนั้นก็เลือกจากผู้จองซื้อหุ้นนั่นเอง จำนวนกรรมการบริษัทจะมีกี่คนก็สุดแล้วแต่ที่ประชุมจะพิจารณาเห็นสมควร กฎหมายมิได้บัญญัติกำหนดจำนวนไว้

สำหรับผู้สอบบัญชี จะมีจำนวนมากน้อยเท่าใดก็ได้ กฎหมายไม่ห้ามแต่กฎหมายห้ามเพียงว่าจะเอาบุคคลที่เกี่ยวข้องในการงานของบริษัทมาเป็นผู้สอบบัญชีไม่ได้ เช่น กรรมการหรือตัวแทน หรือเป็นพนักงานลูกจ้างของบริษัทอยู่พวกนี้ไม่มีสิทธิที่จะมาเป็นผู้สอบบัญชีของบริษัท มีปัญหาว่าผู้ถือหุ้นที่ไม่ได้เป็นกรรมการบริหารบริษัท และไม่ได้เป็นอะไรที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของบริษัท นอกจากเป็นเพียงแต่ผู้ถือหุ้นเท่านั้นจะเป็นผู้สอบบัญชีของบริษัทได้หรือไม่ ตอบได้ว่าได้ เพราะการเป็นผู้ถือหุ้นไม่ถือว่ามีส่วนได้เสียในการบริหารงานของบริษัทนั้น ผู้ที่จะเป็นผู้สอบบัญชีได้นั้นจะต้องมีความรู้ในทางบัญชีเป็นอย่างดีด้วย

การออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมตั้งบริษัท

กิจกรรมต่าง ๆ ที่จะประชุมกันในวันประชุมตั้งบริษัท ก็กล่าวมาแล้วข้างต้นในระหว่างที่การประชุมดำเนินไป พอสุดท้ายจะมีการลงมติ หรือเรียกว่าการออกเสียงกันว่าฝ่ายใดจะชนะหรือแพ้ในเรื่องนั้น ๆ เรื่องนี้กฎหมายได้กำหนดไว้ในมาตรา 1109 ว่า “ผู้เริ่มก่อการหรือผู้เข้าชื่อถือหุ้นจะออกเสียงลงคะแนนไม่ได้ ถ้าตนมีส่วนได้เสียโดยเฉพาะในปัญหาที่ยกขึ้นวินิจฉัยนั้น

อนึ่ง มติของที่ประชุมตั้งบริษัทย่อมไม่สมบูรณ์ เว้นแต่ที่ประชุมจะได้ลงมติโดยเสียงข้างมาก อันมีคะแนนของผู้เข้าชื่อถือหุ้นรวมกันไม่น้อยกว่ากึ่งจำนวนผู้เข้าชื่อถือหุ้นทั้งหมดซึ่งมีสิทธิลงคะแนนได้ และคิดตามจำนวนหุ้นรวมกันไม่น้อยกว่ากึ่งจำนวนหุ้นของผู้ถือหุ้นนั้น ๆ ทั้งหมดด้วยกัน”

ผู้มีสิทธิออกเสียงคือใคร

จากตัวบทมาตรานี้จะเห็นได้ว่าผู้ที่มีสิทธิออกเสียงคือผู้ที่ไม่มีส่วนได้เสียในเรื่องที่ประชุมกันในขณะนั้น ถ้าให้บุคคลเหล่านี้มีสิทธิออกเสียงได้ก็จะเป็นการไม่ยุติธรรมต่อคนอื่น ๆ ได้ กฎหมายเลยห้ามไว้ แต่บุคคลเหล่านี้ก็ยังมีสิทธิอภิปรายต่าง ๆ ในเรื่องที่ตนมีส่วนได้เสียได้ ไม่ได้ห้ามตามกฎหมาย

กฎหมายห้ามเฉพาะตอนลงมติออกเสียงกันเท่านั้น

มติเสียงข้างมากหมายถึงอย่างไร

ในการลงมติในเรื่องต่าง ๆ ที่ประชุมในวันตั้งบริษัทนี้ นั้นกฎหมายได้กำหนดให้มีการลงมติกัน เพื่อชี้ลงไปว่าฝ่ายใดจะ แพ้ชนะในเรื่องนั้น ๆ โดยให้ใช้มติเสียงข้างมากเป็นการตัดสิน

ที่นี้ตามปกติเสียงข้างมากนี้เข้าใจง่าย เช่น 5 ต้อง มากกว่า 4 อย่างนี้ก็ถือว่าฝ่าย 5 ย่อมชนะฝ่าย 4 เป็นธรรมดา แต่ครั้งนี้กฎหมายมาแปลกกลับบัญญัติว่า เสียงข้างมากที่จะถือเป็นคำชี้ขาดนั้นจะต้องประกอบไปด้วย 2 ประการนี้เข้าด้วยกัน คือ

1. จำนวนบุคคลผู้เข้าชื่อชื้อหุ้น ที่ประชุมกันในวันนั้น ขณะนั้นรวมกันไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนผู้เข้าชื่อชื้อหุ้น ทั้งหมด ที่มีสิทธิลงคะแนน และ

2. จำนวนหุ้น ของบุคคลผู้เข้าชื่อชื้อหุ้นที่ไม่น้อยกว่า ครึ่งหนึ่งดังกล่าวมาในข้อ 1 นั้นอีกเหมือนกัน เอาหุ้นมารวมกัน แล้วต้องได้จำนวนหุ้นไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนหุ้นของผู้ ถือหุ้นที่มีสิทธิออกเสียงในการประชุมในเรื่องนั้น ขณะนั้นด้วย

เช่น มีผู้เข้าชื่อชื้อหุ้นทั้งหมด 100 คน และมีหุ้นรวมกัน ทั้งสิ้น 1,000 หุ้น วันประชุมตั้งบริษัท สมมติว่ามาประชุมกัน ทั้ง 100 คน บริษัทใหม่นี้มีผู้เริ่มก่อการ 10 คน วาระที่ประชุม กันมีว่าจะให้หุ้นฟรีแก่บรรดาผู้เริ่มก่อการคนละ 10 หุ้นหรือไม่ ในการลงมติในเรื่องนี้นั้น ผู้เริ่มก่อการทั้ง 10 คน ไม่มีสิทธิลงมติ ฉะนั้นก็เหลือผู้มีสิทธิออกเสียงลงมติได้ 90 คน สมมติว่า 90 คนนี้มีหุ้นรวมกันได้ 900 หุ้น ฉะนั้นคะแนนเสียงที่ลงมติจะถือเป็นแพ้ชนะกันนั้นได้จะต้องเป็นเช่นนี้ สมมติว่ามีเข้าชื่อชื้อหุ้น 45 คน เห็นด้วยว่าควรจะให้หุ้นฟรีแก่ผู้เริ่มก่อการ ทั้ง 45 ก็ยกมือให้ แต่แค่นี้ยังไม่ถือว่าเป็นการชี้ขาด ต้องเอาจำนวนหุ้นของ ทั้ง 45 คนมารวมกันด้วยว่าจะมีหุ้นรวมกันได้จำนวน 450 หุ้น หรือไม่ ถ้าถึง 450 หุ้น ก็ถือว่าเป็นการชี้ขาดให้ผู้เริ่มก่อการได้ หุ้นฟรีไป แต่ถ้ารวมแล้วไม่ถึง 450 หุ้น วาระในเรื่องการให้หุ้น

ฟรีแก่ผู้เริ่มก่อการนี้ก็ตกไปทันทีถือว่าไม่ผ่าน

กรรมการชุดแรกของบริษัท

หลังจากประชุมตั้งบริษัทกันเสร็จแล้ว กฎหมายได้บัญญัติขั้นตอนการดำเนินงานต่อไปอยู่ในมาตรา 1100 ว่า “เมื่อได้ประชุมตั้งบริษัทแล้วให้ผู้เริ่มก่อการบริษัทมอบการทั้งปวงให้แก่กรรมการของบริษัท

เมื่อกรรมการได้รับการแล้ว ก็ให้ลงมือจัดการเรียกให้ผู้เริ่มก่อการและผู้เข้าซื้อหุ้นทั้งหลายใช้เงินในหุ้นซึ่งจะต้องใช้เป็นตัวเงิน เรียกหุ้นหนึ่งไม่น้อยกว่าร้อยละ 25”

ในวันประชุมตั้งบริษัท ที่ประชุมได้ทำการเลือกคณะกรรมการบริหารบริษัทขึ้นมาชุดหนึ่งหลังจากวันประชุมนี้ ผู้เริ่มก่อการทั้งหลายต้องมอบกิจการทั้งหลายทั้งปวงที่ได้ทำมาแล้วทั้งหมดให้แก่คณะกรรมการชุดนี้ไปดำเนินการต่อไป เป็นอันถือได้ว่าผู้เริ่มก่อการที่เหน็ดเหนื่อยมานานก็หมดสภาพจากการเป็นผู้เริ่มก่อการต่อไป แต่ถึงแม้จะไม่เป็นผู้เริ่มก่อการแล้วก็ตาม

ความรับผิดชอบของผู้เริ่มก่อการที่สิ้นสภาพแล้ว

ความรับผิดชอบของผู้เริ่มก่อการที่หมดสภาพแล้วนี้ก็ยังไม่สิ้นสุดหรือหมดไปด้วย เพราะกฎหมายมาตรา 1113 บอกไว้ว่า กิจการต่าง ๆ หรือสัญญาต่าง ๆ ที่ผู้เริ่มก่อการได้ผูกพันไว้ก่อนหมดสภาพนี้ ผู้เริ่มก่อการทั้งหมดยังต้องรับผิดชอบร่วมกันอยู่ ไปจนกว่าบริษัทจะได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลเรียบร้อยแล้วนั้นก็แสดงว่า ผู้เริ่มก่อการทั้งหลายยังคงเป็นลูกหนี้ร่วมต่อเจ้าหนี้ตามสัญญาต่าง ๆ นั้นไปจนกว่าบริษัทจะได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลถึงจะหมดทุกขก็ได้

หน้าที่แรกของกรรมการบริษัท

กรรมการบริษัท เมื่อได้รับมอบงานต่าง ๆ จากผู้เริ่มก่อการแล้วก็เริ่มดำเนินการบริหารงานบริษัททันที สิ่งแรกที่กฎหมายให้ดำเนินการทำคือ เรียกเก็บเงินค่าหุ้นครั้งแรก 25% จากบรรดาผู้จองซื้อหุ้นทุกคน สำหรับหุ้นที่หนังสือบริคณห์สนธิ

ให้ขายเกินราคาได้นั้น กรรมการบริษัทก็เรียกเก็บได้โดยแบ่งแยกออกเป็น 2 กองดังกล่าวมาแล้ว คือกองหนึ่งเป็นทุนจริง ๆ ของบริษัทได้มาจาก 25% ของราคามูลค่าหุ้น ส่วนอีกกองหนึ่งเป็นทุนสำรองของบริษัทได้มาจากเงินส่วนเกินทั้งหมด

กฎหมายมาตรา 1110 วรรค 2 นี้ให้เรียกเก็บ 25% เป็นอย่างน้อยทุกหุ้น แต่ถ้าคณะกรรมการเห็นว่า ควรจะเก็บให้มากกว่า 25% เท่าใดก็ได้ กฎหมายไม่ห้าม ห้ามแต่เพียงอย่าเก็บต่ำกว่า 25% เป็นใช้ได้

แต่สำหรับหุ้นที่ออกให้เสมือนว่าได้ใช้แล้วเต็มตามมูลค่าหรือแต่บางส่วนนั้น มีปัญหาว่าผู้ที่ลงชื่อจองหุ้นนั้น ๆ จะต้องชำระเงินงวดแรกก่อนจดทะเบียนบริษัทด้วยหรือไม่ ปัญหาอันนี้ก็ขึ้นอยู่กับข้อบังคับของบริษัทที่กำหนดไว้อย่างไร ถ้าได้กำหนดเสมือนหนึ่งว่าได้ใช้เต็มมูลค่าแล้ว เช่นนี้ก็ไม่ต้องส่งอีก แต่ถ้าได้กำหนดเสมือนหนึ่งว่าได้ใช้แล้วเป็นบางส่วน อย่างนี้ผู้จองหุ้นแบบนี้ก็ต้องชำระเงินจำนวนที่ยังขาดอยู่ในการชำระเงิน เงินงวดแรกนี้ด้วย จะเท่าใดก็ต้อง 25% ของจำนวนที่ยังขาดนั้น

การจดทะเบียนบริษัท

กรรมการบริษัทได้จัดการเรียกเก็บเงินค่าหุ้นครั้งแรกอย่างน้อย 25% ทุกหุ้นจนครบทุกหุ้นแล้ว ขั้นตอนต่อไปก็คือต้องไปจดทะเบียนให้บริษัทเป็นนิติบุคคล ซึ่งกฎหมายได้บัญญัติไว้ในมาตรา 1111 ว่าต้องระบุนายการตามที่ได้ตกลงกันไว้ในที่ประชุมตั้งบริษัท ดังต่อไปนี้

1. จำนวนหุ้นทั้งสิ้นซึ่งได้มีผู้เข้าซื้อชื่อ หรือได้จัดออกให้แล้ว แยกให้ปรากฏว่าเป็นชนิดหุ้นสามัญเท่าใด หุ้นบุริมสิทธิเท่าใด

2. จำนวนหุ้นสามัญหรือหุ้นบุริมสิทธิ ซึ่งออกให้เสมือนหนึ่งว่าได้ใช้เต็มค่าแล้ว หรือได้ใช้แต่บางส่วนแล้ว นอกจากที่ใช้เป็นตัวเงิน และหุ้นที่ได้ใช้แต่บางส่วนนั้นให้บอกว่าได้ใช้แล้วเพียงเท่าใด

3. จำนวนเงินที่ได้ใช้แล้วหุ้นละเท่าใด
4. จำนวนเงินที่ได้รับไว้เป็นค่าหุ้นรวมทั้งสิ้นเท่าใด
5. ชื่อ อาชีพ และที่สำนักของกรรมการทุกคน
6. ถ้าให้กรรมการต่างมีอำนาจจัดการของบริษัทได้ โดยลำพังตัว ให้แสดงอำนาจของกรรมการนั้น ๆ ว่าคนใดมีเพียงใด และบอกจำนวนหรือชื่อกรรมการซึ่งจะลงชื่อเป็นสำคัญ ผูกพันบริษัทได้นั้นด้วย

7. ถ้าตั้งบริษัทขึ้นชั่วคราวกำหนดอันหนึ่งให้บอกกาลกำหนดอันนั้นด้วย

8. ที่ตั้งสำนักงานแห่งใหญ่ และสาขาทั้งปวง

การลงทะเบียนจะมีรายการอย่างอื่นซึ่งกรรมการเห็นสมควร จะให้ทราบแก่ประชาชนก็ลงได้

ในการขอจดทะเบียนนั้น ถ้าได้ทำข้อบังคับของบริษัทไว้ประการใดบ้าง ต้องส่งสำเนาข้อบังคับนั้น ๆ ไปด้วย กับทั้งสำเนารายงานการประชุมตั้งบริษัท หนังสือทั้งสองนี้กรรมการต้องลงลายมือชื่อรับรองคนหนึ่งเป็นอย่างน้อย ในเวลาเดียวกันกรรมการต้องนำฉบับตีพิมพ์แห่งหนังสือบริคณห์สนธิ และข้อบังคับ ถ้าหากมีมอบไว้แก่หอทะเบียนอย่างละ 10 ฉบับ

ให้พนักงานทะเบียนทำใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนส่งมอบให้แก่บริษัทฉบับหนึ่ง”

ระยะเวลาการนำไปจดทะเบียนนี้กฎหมายให้ไว้ 3 เดือน นับแต่วันประชุมตั้งบริษัท กรรมการมีหน้าที่ 2 อย่างในเวลา 90 วันนี้ คือ เก็บเงินค่าหุ้นให้ครบ ทุกหุ้นอย่างน้อย 25% ทุกหุ้น ต้องครบทุกหุ้นถึงจะนำหลักฐานต่าง ๆ ไปจดทะเบียนบริษัทต่อไปได้ ถ้าในระหว่าง 90 วันนี้มีปัญหาเกิดขึ้นเกี่ยวกับการถอนการจองหุ้น หรือขายหุ้นที่จองต่าง ๆ ปัญหาเหล่านี้กรรมการบริษัทจะต้องจัดการให้เรียบร้อยเสียก่อน จนปรากฏแน่ชัดแล้วว่า หุ้นทั้งหมดมีบุคคลเป็นเจ้าของครบ และจ่าย 25% เป็นอย่างน้อยทุกหุ้นแล้วก็นำไปจดทะเบียนบริษัทให้เป็นนิติบุคคลต่อไปได้ทันที

แต่ถ้า 3 เดือนแล้ว กรรมการยังไม่ได้ทำอะไรได้ซักอย่าง ผลทางกฎหมายมีไว้ในมาตรา 1112 ว่า “ถ้าการจดทะเบียนมิได้ทำภายใน 3 เดือนนับแต่ประชุมตั้งบริษัทไซร์ ท่านว่าบริษัทนั้นเป็นอันไม่ได้ตั้งขึ้น และบรรดาเงินที่ได้รับไว้จากผู้เข้าซื้อชื้อหุ้นนั้นต้องใช้คืนเต็มจำนวนมิให้ลดเลย

ถ้ามีจำนวนเงินเช่นว่านั้นค้างอยู่มิได้คืนใน 3 เดือนภายหลังการประชุมตั้งบริษัทไซร์ท่านว่ากรรมการของบริษัทต้องรับผิดชอบกันที่จะใช้ทั้งต้นเงินและดอกเบี้ย คิดตั้งแต่เวลาสิ้นกำหนด 3 เดือนนั้น

แต่ถ้ากรรมการคนใดพิสูจน์ได้ว่า การที่เงินขาดหรือที่ใช้คืนเข้าไปมิได้เป็นเพราะความผิดของตนไซร์ กรรมการคนนั้นก็ไม่ต้องรับผิดชอบในการใช้ต้นเงินหรือดอกเบี้ย”

มาตรานี้กำหนดเด็ดขาดไว้เลยว่าถ้ากรรมการไม่ไปจดทะเบียนตั้งบริษัทเสียภายใน 3 เดือน นับแต่ประชุมตั้งบริษัทกิจการต่าง ๆ ที่ทำมานั้นใช้ไม่ได้ทั้งสิ้น จะต้องไปเริ่มประชุมตั้งบริษัทกันใหม่ และระวางไว้ด้วยว่า เงินทองต่าง ๆ ที่กรรมการไปเรียกเก็บค่าหุ้นมาแล้วนั้นจะต้องคืนให้แก่ผู้จองหุ้นให้หมดด้วย และต้องเสียดอกเบี้ยให้แก่ผู้จองหุ้นนับตั้งแต่เกิน 3 เดือนเป็นต้นไปอีกด้วย ส่วนกรรมการคนใดถ้าพิสูจน์ได้ว่า การที่เงินขาดหรือใช้คืนเข้าไปมิใช่ความผิดของเขาแล้ว เขาก็ไม่ต้องรับผิดชอบในการใช้ต้นเงินหรือดอกเบี้ยนั้น

ผลของการจดทะเบียนบริษัท

1. บริษัทเป็นนิติบุคคล

หลังจากที่คณะกรรมการบริษัทได้นำหลักฐานต่าง ๆ ไปขอจดทะเบียนบริษัทภายใน 3 เดือน นับแต่วันประชุมตั้งบริษัทแล้ว ผลทางกฎหมายก็ทำให้บริษัทนั้นเป็นนิติบุคคล มีสิทธิหน้าที่ตามที่จดทะเบียนไว้ทุกประการ และยังมีผลกระทบไปถึงความรับผิดชอบของผู้เริ่มก่อการ และผู้เข้าซื้อชื้อหุ้นด้วยกล่าวคือ

2. ความรับผิดชอบของผู้เริ่มก่อการ

สำหรับผู้เริ่มก่อการกฎหมายถือว่าต้องรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้นกับสัญญาต่าง ๆ ที่ได้ทำขึ้นกับบุคคลภายนอก ก่อนที่บริษัทจะได้ทำการจดทะเบียน ไม่ว่าสัญญาเหล่านี้ที่ประชุมตั้งบริษัทจะให้สัตยาบันหรือไม่ให้สัตยาบันก็ตาม ผู้เริ่มก่อการจะสิ้นความผูกพันที่จะต้องรับผิดชอบต่อสัญญาเหล่านี้ หลังจากบริษัทได้จดทะเบียนแล้ว ซึ่งหมายความว่า เมื่อบริษัทมีตัวตนแล้ว บริษัทก็จะเข้ามารับผิดชอบต่อผู้เริ่มก่อการต่อไป ข้อพึงสังเกตก็คือว่า ถ้าเจ้าหน้าที่ตามสัญญาได้ทำการฟ้องเรียกเรื่องนี้ตามสัญญาก่อนจดทะเบียนบริษัท ผู้รับผิดชอบคือผู้เริ่มก่อการ แต่ถ้าฟ้องภายหลังบริษัทได้จดทะเบียนแล้ว ผู้รับผิดชอบในหนี้สินคือบริษัทนิติบุคคลนั่นเอง

3. ห้ามถอนการจองหุ้นหลังจากจดทะเบียนบริษัท

สำหรับผลกระทบต่อบรรดาผู้จองหุ้นต่าง ๆ นั้นเกี่ยวกับเรื่อง การถอน การจองหุ้น เนื่องจากความสำคัญผิด ถูกข่มขู่ หรือถูกฉ้อฉล กฎหมายให้ทำการถอนการจองหุ้นได้ก่อนจดทะเบียนบริษัท ถ้าบริษัทได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลแล้ว ไม่มีสิทธิที่จะถอนการจองหุ้นได้เลย เพราะจะทำให้เงินทุนของบริษัทที่ได้จดทะเบียนไว้ในหนังสือบริคณห์สนธิเปลี่ยนแปลงไป ฉะนั้นกฎหมายจึงห้ามทำ นี่ก็คือผลทางกฎหมายอีกประการหนึ่งของการมีรูปเป็นนิติบุคคลของบริษัท

บทที่ 3 หุ้น และผู้ถือหุ้น

1. ลักษณะสำคัญทั่ว ๆ ไปของหุ้น หุ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หมายความว่า ทรรศนินประเภทสังหาริมทรัพย์ชนิดหนึ่ง ที่ผู้เป็นเจ้าของมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งกำไรตามอัตราส่วนที่ได้ลงทุนไว้ นอกจากนั้นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1118 ได้บัญญัติเพิ่มเติมไว้ว่า

“อันหุ้นนั้น ท่านว่าจะแบ่งแยกหาได้ไม่ ถ้าบุคคลมีจำนวนแต่สองคนขึ้นไปถือหุ้น ๑ เดียวร่วมกัน ท่านว่าต้องตั้งให้คนใดคนหนึ่งในจำนวนนั้นแต่คนเดียวเป็นผู้ใช้สิทธิในฐานะเป็นผู้ถือหุ้น

อนึ่ง บุคคลทั้งหลายผู้ถือหุ้นเดียวกัน ต้องร่วมกับรับผิดชอบบริษัทในการส่งใช้มูลค่าของหุ้น”

จากตัวบทมาตรา 1118 และจากการศึกษาตัวบทต่าง ๆ ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อันว่าด้วยหุ้นนั้นทำให้เราสามารถกำหนดลักษณะสำคัญของหุ้นได้ดังต่อไปนี้

1. หุ้นในบริษัทไม่ว่าจะเป็นหุ้นชนิดอะไรก็ตาม ทุกหุ้นจะต้องมีราคาเท่ากันเสมอ หมายความว่า มูลค่าของหุ้นทุกหุ้นในบริษัทจะต้องมีมูลค่าเท่ากันเสมอจะต่างกันไม่ได้ บางท่านเข้าใจผิดคิดว่าหุ้นแบบธรรมดาราคาต้องน้อยกว่าหุ้นแบบบุริมสิทธิ ความจริงแล้วหาเป็นเช่นนั้นไม่ ไม่ว่าหุ้นธรรมดาหรือหุ้นบุริมสิทธิกฎหมายกำหนดไว้เลยว่าจะต้องมีมูลค่าเท่ากันเสมอ แต่หุ้นทั้ง 2 ชนิดนี้อาจแตกต่างกันในเรื่องสิทธิที่จะมีผลทางกฎหมาย ก็ย่อมได้ซึ่งขึ้นอยู่กับที่ประชุมตั้งบริษัทจะกำหนดให้หุ้นบุริมสิทธิมีสภาพแตกต่างกว่าหุ้นธรรมดาอย่างไร

2. หุ้นในบริษัททุกชนิดจะมีราคาต่ำกว่า 5 บาทไม่ได้ อันนี้กฎหมายได้กำหนดราคาขั้นต่ำไว้ว่า ถ้าบริษัทจะออกหุ้นมาไม่ว่าจะเป็นหุ้นแบบใดก็ตาม จะมีมูลค่าต่ำกว่า 5 บาทไม่

ได้ แต่สำหรับราคาสูงนั้น กฎหมายไม่ได้กำหนดไว้ ฉะนั้นหนี้
ตั้งกันได้ตามใจชอบ อาจจะมีราคาหุ้นละ 100 บาท หรือ 1000
บาทก็ได้ สมัยก่อนกฎหมายได้กำหนดราคาขั้นต่ำไว้ 50 บาท
ต่อ 1 หุ้น แต่คงจะเห็นว่าราคา 50 บาทนั้นมากเกินไป ประชาชน
บางคนอาจจะไม่มีกำลังซื้อพอ จึงได้กำหนดลดลงมาเหลือ
เพียง 5 บาทเท่านั้น เพื่อให้ประชาชนทั่ว ๆ ไปมีโอกาสได้มีส่วน
ได้ส่วนเสียในบริษัทต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น แต่ในทางปฏิบัติไม่เคย
เห็นปรากฏเลยว่าบริษัทที่ตั้งใหม่จะกำหนดราคาหุ้นมีมูลค่า
เพียง 5 บาท ส่วนมากจะกำหนด 100 บาทเป็นมูลค่าของหุ้นทั้ง
สิ้น

3. หุ้นเป็นทรัพย์สินประเภทสังหาริมทรัพย์และเป็น
ส่วนควบ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ด้วย ฉะนั้น
เวลาไปซื้อหุ้นจากบริษัทถ้าบุคคลหลายคนรวมเงินกันซื้อโดยจะ
นำหุ้นมาแบ่งแยกเป็นส่วน ๆ ต่างคนต่างยึดถือไม่ได้เพราะมัน
เป็นส่วนควบซึ่งกฎหมายบัญญัติไว้ว่า ห้ามแบ่งแยก วิธีการ
แสดงเป็นเจ้าของจะต้องตั้งคนใดคนหนึ่งให้ลงชื่อเพียงคนเดียวเป็น
เจ้าของแทนกลุ่มบุคคลนั้นอย่างนี้ถึงจะทำได้ ซึ่งทางกฎหมายก็
ถือว่าทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกันนั่นเอง ซึ่งมีผลทำให้ทุกคนเป็น
ลูกหนี้ร่วมต่อบริษัทเวลาที่บริษัทเรียกเก็บเงินค่าหุ้น ทุกคนต้อง
ช่วยกันหาเงินมาจ่ายให้บริษัทตามเท่าที่บริษัทได้เรียกร้องมาใน
แต่ละครั้ง

4. ลักษณะสำคัญอีกอันหนึ่งของหุ้นก็คือว่า เวลา
ไปจองซื้อหุ้นจากบริษัทไม่ว่าจะเป็นหุ้นชนิดใดก็ตาม กฎหมาย
ถือว่าผู้ถือหุ้นได้ตกลงกับบริษัทว่า ยินดีจะจ่ายเงินเต็มตามมูลค่า
ของหุ้นนั้นให้บริษัท เมื่อบริษัทเรียกร้องจะจ่ายบางส่วนหรือ
จ่ายอย่างอื่นแทนไม่ได้ นี่คือหลักของกฎหมาย แต่หลักนี้มีข้อยก
เว้นว่า ถ้าบังเอิญหรือตั้งใจก็ตาม ผู้ถือหุ้นได้ไปซื้อหุ้นแบบที่
ที่ประชุมตั้งบริษัทได้กำหนดไว้ว่า หุ้นนั้นเสมือนหนึ่งว่าได้ใช้
เต็มค่าแล้ว หรือได้ใช้แต่บางส่วนแล้ว เพราะใช้ให้ด้วยอย่างอื่น
นอกจากตัวเงิน อย่างนี้ผู้ถือหุ้นคนนั้นก็ไม่ต้องจ่ายเงินเต็มตาม

มูลค่าของหุ้นที่ตนซื้อ

ในการจ่ายเงินค่าหุ้นของผู้ถือหุ้นให้แก่บริษัททุกครั้งนั้น กฎหมายได้ห้ามการหักหนี้กับบริษัทไว้ด้วย หมายความว่า สมมุติทั้งผู้ถือหุ้น และบริษัทต่างนำมาค้าขายติดต่อกันอยู่แล้ว บังเอิญบริษัทเป็นลูกหนี้ของผู้ถือหุ้นอยู่จำนวนหนึ่ง และก็บังเอิญที่ผู้ถือหุ้นได้มาซื้อหุ้นกับบริษัทเลยเป็นลูกหนี้ต่อบริษัทที่จะต้องชำระค่าหุ้น เมื่อบริษัทเรียกให้ผู้ถือหุ้นชำระค่าหุ้น ผู้ถือหุ้นจะอาศัยความเป็นเจ้าหนี้ในการซื้อขายสินค้ากับบริษัท ขอหักหนี้ค่าหุ้นที่บริษัทเรียกร้องกับหนี้ที่บริษัทจะต้องจ่ายค่าสินค้าให้แก่ตนไม่ได้ เพราะหนี้ทั้งสองจำนวนนี้คนละเรื่องกันและอีกอย่างหนึ่ง ถ้ากฎหมายให้หักกันได้ เงินทุนของบริษัทก็ไม่ได้ครบตามที่จดทะเบียนหนังสือบริคณห์สนธิไว้ ฉะนั้นจึงหักกันไม่ได้

5. ลักษณะที่สำคัญอีกอันหนึ่งของหุ้นในบริษัทก็คือ ผู้เป็นเจ้าของหุ้นไม่ว่าชนิดอะไรก็ตาม สามารถที่จะโอนหุ้นของตนเองให้บุคคลภายนอกหรือใครก็ได้ตามใจชอบ โดยไม่ต้องไปขอความยินยอมจากบริษัท

นี่เป็นหลักกฎหมายที่เปิดโอกาสให้หุ้นต่าง ๆ มีโอกาสโอนกันได้โดยง่าย และเพื่อให้มันสะดวกไปในวงการค้า และอีกประการหนึ่งที่กฎหมายเปิดโอกาสให้โอนกันได้ง่ายก็เพราะเหตุว่า ตัวผู้ถือหุ้นแต่ละคนนั้นกฎหมายไม่ถือว่าเป็นสาระสำคัญในการมาเป็นผู้ถือหุ้นของบริษัทแต่อย่างใด ใครก็ได้ ถ้ามีเงินมาซื้อหุ้น เพราะความรับผิดชอบของผู้เป็นเจ้าของหุ้นนั้นมีเพียงเต็มตามราคามูลค่าของหุ้นเท่านั้นเอง หมายความว่า ถ้ายังจ่ายค่าหุ้นไม่ครบเต็มตามมูลค่า ก็ต้องรับผิดชอบไปหาจ่ายให้ครบเสีย หลังจากที่ย้ายครบตามมูลค่าแล้วต่อมาบริษัทจะเจ๊งหรือล้มละลายไปก็ไม่ต้องมารับผิดชอบอะไรทั้งสิ้นอีกแล้ว

หลักกฎหมายการโอนหุ้นโดยไม่ต้องขอความยินยอมจากบริษัทนี้ มีข้อยกเว้นเหมือนกันคือว่า ถ้าเป็นหุ้นระบุชื่อที่มีข้อบังคับของบริษัทกำหนดไว้ห้ามโอนอย่างนี้ก็โอนไม่ได้ ข้อยก

เว้นนี้สั่งเกณฑ์ให้ห้ามเฉพาะหุ้นระบุชื่อที่มีข้อบังคับห้ามโอนเท่านั้น ไม่ได้ห้ามหุ้นผู้ถือแต่อย่างใด ฉะนั้นถ้าบังเอิญมีข้อบังคับเขียนเพลนไปห้ามโอนหุ้นผู้ถือด้วยก็แสดงว่าข้อบังคับนี้ขัดกับกฎหมายเรื่องบริษัทนี้แล้ว เมื่อมีการขัดกัน เราต้องถือหลักกฎหมายเป็นใหญ่ ฉะนั้นเชิญโอนได้ตลอดเวลาไม่ต้องขอความยินยอมบริษัทเลยในเรื่องหุ้นผู้ถือ

มีปัญหาว่า จะมีทางออกของกฎหมายหรือไม่ ถ้าผู้เป็นเจ้าของหุ้นระบุชื่อที่มีข้อบังคับห้ามโอน แต่อยากจะทำโอนหุ้นนั้น

ปัญหานี้เราก็ต้องดูว่าหุ้นระบุชื่อที่ว่าเป็นหุ้นระบุชื่อแบบไหน คือเป็นหุ้นระบุชื่อที่จ่ายเงินครบมูลค่าหุ้นแล้วหรือยัง จ่ายเงินไม่ครบมูลค่าหุ้น ถ้าเป็นหุ้นระบุชื่อที่จ่ายเงินครบมูลค่าหุ้นแล้ว ก็สบายมาก เราก็แนะนำให้เจ้าของหุ้นนั้นไปขอเปลี่ยนใบหุ้นจากหุ้นระบุชื่อ ให้เป็นใบหุ้นแบบผู้ถือต่อบริษัทเสีย เมื่อเปลี่ยนใบหุ้นเป็นหุ้นผู้ถือแล้วก็โอนได้เสมอทันที ส่วนหุ้นระบุชื่อที่ยังจ่ายเงินค่าหุ้นไม่ครบและอยากจะทำโอน แต่โอนไม่ได้เพราะมีข้อบังคับห้ามไว้ ฉะนั้นก็ขอแนะนำว่า ให้ไปหาเงินมาจ่ายค่าหุ้นให้ครบเสีย พอจ่ายครบก็ไปเปลี่ยนใบหุ้นให้มาเป็นใบหุ้นผู้ถือเสียก็สามารถโอนต่อไปได้เช่นเดียวกัน

6. ลักษณะสำคัญอีกข้อหนึ่งของหุ้นก็คือ หุ้นทุกชนิดจะต้องมีใบหุ้นกำกับ เพื่อให้ผู้ถือหุ้นได้มีไว้เป็นหลักฐานแสดงความเป็นเจ้าของ สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับใบหุ้นนี้จะศึกษาโดยละเอียดต่อไป

2. การเรียกเก็บเงินค่าหุ้น

มาตรา 1120 ได้บัญญัติว่า “บรรดาเงินค่าหุ้นซึ่งยังจะต้องส่งอีกนั้น กรรมการจะเรียกให้ผู้ถือหุ้นส่งใช้เสียเมื่อใดก็ได้ เว้นแต่ที่ประชุมใหญ่ จะได้อนุญาตเป็นอย่างอื่น”

ตามที่เราได้ศึกษากันมาแล้วว่า หุ้นทุกหุ้นจะต้องใช้เงินจนเต็มมูลค่าของมัน เว้นแต่หุ้นบางหุ้นที่ออกให้เสมือนว่าได้ใช้เต็มค่าแล้ว หรือใช้ให้บางส่วนแล้ว อย่างนี้ก็ไม่ต้องจ่ายเงินจนเต็มมูลค่าได้ การชำระเงินค่าหุ้นนี้ ก่อนที่บริษัทจะจดทะเบียนผู้

ถือหุ้นจะต้องส่งเงินอย่างน้อย 25% ของเงินค่าหุ้นให้แก่บริษัท ส่วนที่ยังค้างกันอยู่ก็มาเรียกเก็บในภายหลังได้

บรรดาเงินค่าหุ้นที่ยังต้องส่งอีกนั้น ถ้าบริษัทมีความจำเป็นในการที่จะต้องใช้เงินมาหมุนเวียนในกิจการของบริษัท กรรมการของบริษัทซึ่งถือว่าเป็นตัวดำเนินการจะเรียกให้ผู้ถือหุ้นส่งใช้อีกเป็นจำนวนร้อยละเท่าใด และจะให้ส่งเมื่อใดก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอำนาจของที่ประชุมกรรมการ แต่ถ้าที่ประชุมกรรมการต้องการใช้เงินเพื่อการทำงานของบริษัท อาจทำได้โดยวิธีอื่น โดยไม่เรียกให้ผู้ถือหุ้นส่งใช้เงินค่าหุ้นก็ได้ เช่นกรรมการพิจารณาเห็นว่าเงินสดในมือเหลือน้อยลงไป และจะต้องทำงานใหญ่ใช้เงินมาก การใช้เงินในครั้งนั้น เป็นการชั่วคราวชั่วคราว ในระยะเวลาอันสั้น แทนที่กรรมการจะเรียกเงินค่าหุ้น กรรมการอาจใช้วิธีกู้ยืม โดยมีหลักประกันจากบุคคลภายนอกหรือธนาคารก็ได้ เพื่อที่จะมีให้กระทบกระเทือนถึงผู้ถือหุ้นในการที่จะต้องหาเงินค่าหุ้นมาใช้ให้แก่บริษัท

ถ้าหากกรรมการเลือกเอาการเรียกเงินค่าหุ้นมาเป็นทุนหมุนเวียนในกิจการของบริษัท โดยไม่ชอบด้วยหลักการค่า ผู้ถือหุ้นอาจจะขอให้ที่ประชุมใหญ่วินิจฉัยการเรียกร้องเงินค่าหุ้นของกรรมการ และให้ที่ประชุมสั่งระงับ โดยหาวิธีการอย่างอื่นเอาเงินมาใช้ในกิจการที่ต้องทำนั้นแทนการเรียกเงินค่าหุ้นได้

เมื่อมติที่ประชุมใหญ่ได้วินิจฉัยเป็นประการใด กรรมการต้องบังคับให้เป็นไปตามมติของที่ประชุมใหญ่นั้น หากกรรมการได้รับเงินค่าหุ้นจากบุคคลผู้ใดแล้ว ก็จำเป็นต้องคืนให้แก่ผู้ถือหุ้นนั้นไป เสมือนกับว่าไม่ได้มีการเรียกให้ส่งใช้เงินค่าหุ้นในคราวนั้นเลย

ในกรณีที่กรรมการวินิจฉัยว่าต้องเรียกเงินค่าหุ้นจากผู้ถือหุ้น และการกระทำของกรรมการนั้นชอบด้วยหลักการค่า และหลักของการปฏิบัติในหน้าที่กรรมการแล้ว ผู้ถือหุ้นทั้งหลายก็จำเป็นจะต้องปฏิบัติตามในเมื่อกรรมการได้ปฏิบัติการเรียกเงินค่าหุ้นถูกต้องตามบทบัญญัติของมาตรา 1121 แล้ว

การถูกเรียกให้ชำระค่าหุ้นนี้ เป็นหน้าที่ที่ผู้ถือหุ้นที่ยังชำระไม่หมด จะต้องเอามาชำระให้แก่บริษัท แต่ฐานะคนเราไม่เหมือนกัน ก่อนที่จะซื้อหุ้นก็มีเงินพอสมควร แต่พอจองซื้อหุ้นเรียบร้อยแล้ว ฐานะเปลี่ยนไป เงินหมดไม่มีเงิน จะส่งให้แก่บริษัทก็ปัญหาจึงเกิดขึ้นคือไม่อยากจะเป็นผู้ถือหุ้นต่อไปอีก ดังนั้น ถ้าผู้ถือหุ้นนี้จะขายหุ้นหรือจำหน่ายหุ้นให้แก่บริษัทจะได้หรือไม่ ตอบได้ว่า จะทำเช่นนั้นไม่ได้ เพราะบริษัทไม่มีสิทธิที่จะรับซื้อหุ้นหรือรับจำหน่ายหุ้นที่ตนเองเป็นคนจัดการขายให้แก่บุคคลภายนอกได้ เพราะกฎหมายได้บัญญัติห้ามไว้ชัดเจนดังบัญญัติไว้ในมาตรา 1143 ซึ่งมีความว่า ห้ามมิให้บริษัทจำกัดเป็นเจ้าของถือหุ้นของตนเอง หรือรับจำหน่ายหุ้นของตนเอง

แต่ก็ยังมีปัญหาตามมาอีกที่นึกาคิดคือว่า ผู้ถือหุ้นที่ยังชำระค่าหุ้นไม่หมดนี้ เมื่อถูกกรรมการบริษัทเรียกให้ชำระไม่ยอมชำระค่าหุ้น แต่ขอเสนอขอหักกลบหนี้กับบริษัทเสียเลยในกรณีที่ตัวผู้ถือหุ้นเป็นเจ้าของบริษัทอยู่ จะได้หรือไม่

ตอบได้ว่า จะเอาค่าหุ้นที่ค้างอยู่มาขอหักกลบหนี้กับบริษัทนี้หาทำได้ไม่ เพราะเป็นการขัดกับกฎหมายมาตรา 1119 วรรค 2 ห้ามไว้ ซึ่งกล่าวไว้ว่า “ในการใช้เงินเป็นค่าหุ้นนั้น ผู้ถือหุ้นจะหักหนี้กับบริษัทหาได้ไม่”

ปัญหาமிดังที่กล่าวมานี้ แต่ก็มีทางออกของผู้ถือหุ้นที่ไม่มีเงินจะชำระราคาค่าหุ้นที่ยังค้างอยู่ ก็คือเสนอขายให้แก่ประชาชนทั่วไปเสียเลย ก็ยอมทำได้เพราะไม่มีกฎหมายห้ามไว้แต่อย่างใด แต่ก็ต้องทำตามกฎหมายด้วย คือจะต้องดูว่าหุ้นที่ผู้ถือหุ้นถืออยู่นั้น เป็นหุ้นที่ออกให้แก่ผู้ถือหรือเป็นหุ้นที่ออกให้แก่บุคคลเฉพาะเจาะจง (หมายความว่า มีชื่อของผู้ถือหุ้นระบุไว้ในใบหุ้น) ถ้าเป็นหุ้นที่ออกให้แก่ผู้ถือ ผู้ถือหุ้นก็เสนอขายให้ใครก็ได้โดยโอนมอบใบหุ้นให้แก่ผู้ซื้อไปและเอาเงินมา ก็เรียกได้ว่าเป็นการโอนขายหุ้นที่ถูกต้องตามกฎหมายแล้ว แต่ถ้าเป็นหุ้นที่มีชื่อผู้ถือหุ้นระบุไว้ในใบหุ้นนั้น การโอนก็ต้องทำตามมาตรา 1129 วรรค 2 คือว่า จะต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้โอนกับ

ผู้รับโอนมีพยานคนหนึ่งเป็นอย่างน้อย ลงชื่อรับรองลายมือนั้น ๆ และหนังสือที่ทำกันนี้จะต้องบอกเลาหมายของหุ้นซึ่งโอนกันนั้นด้วย ถ้ามิได้ทำตามที่กำลังมานี้ กฎหมายบังคับว่าเป็นโมฆะทันที ฉะนั้น ต้องพึงระวังไว้ในการโอนหุ้นที่ระบุชื่อเจ้าของหุ้นลงในใบหุ้นนี้

3. วิธีเรียกเก็บเงินค่าหุ้น

วิธีเรียกให้ชำระค่าหุ้นนี้ กฎหมายได้บัญญัติไว้ในมาตรา 1211 “การเรียกเงินค่าหุ้น แต่ละคราวนั้นท่านบังคับว่าให้ส่งคำบอกกล่าวล่วงหน้าไม่ต่ำกว่ายี่สิบเอ็ดวันด้วย จดหมายส่งลงทะเบียนไปรษณีย์ และผู้ถือหุ้นทุกคนจะต้องใช้เงินตามจำนวนที่เรียกนั้นสุดแต่กรรมการจะได้กำหนดไปว่า ให้ส่งไปยังผู้ใด ณ ที่ใด และเวลาใด”

จากมาตรา 1121 นี้ เราจะเห็นได้ว่า ในการเรียกค่าหุ้นนั้น กรรมการจะต้องทำ

1. ส่งจดหมายเรียกเงินค่าหุ้นทางไปรษณีย์ โดยลงทะเบียนจดหมายนั้นเพื่อเป็นหลักฐาน
2. การส่งจดหมายนี้ ต้องส่งล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 21 วัน ก่อนถึงวันให้มาชำระ
3. ในจดหมายจะต้องแจ้งให้ผู้ถือหุ้นนำเงินไปชำระค่าหุ้น ณ ที่ใด แก่ใคร เวลาใดด้วย

ในการเรียกเงินค่าหุ้นนี้ กรรมการจะต้องกำหนดวันที่ส่งเงิน และสถานที่ด้วย แต่ถ้ากรรมการได้ตกลงให้เรียกเงินค่าหุ้น แต่ไม่ได้กำหนด วันที่ส่งเงิน หรือข้อความอื่นตามที่มาตรา 1121 ให้กำหนดต้องแจ้งให้ผู้ถือหุ้นทราบ ก็ถือได้ว่าเป็นการเรียกให้ชำระเงินค่าหุ้นที่ไม่ชอบ ผู้ถือหุ้นไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตาม แต่ถ้าผู้ถือหุ้นผิดนัดตามมาตรา 1123 แล้ว จะริบหุ้นเขาไม่ได้เป็นอันขาด

4. ผลของกฎหมายที่ผู้ถือหุ้นไม่ยอมชำระค่าหุ้น

มาตรา 1122 ได้บัญญัติไว้ว่า “ถ้าผู้ถือหุ้นคนใดไม่ส่งใช้เงินค่าหุ้นตามวันที่กำหนด จะต้องเสียดอกเบี้ยนับแต่วันที่กำหนด

ให้ส่งใช้ จนถึงวันที่ได้ชำระเสร็จด้วย”

หมายความว่า เมื่อไม่ชำระภายในวันที่ที่บริษัทเรียก ผู้ถือหุ้นจะต้องจ่ายดอกเบี้ยนับตั้งแต่วันนั้นจนถึงวันที่ชำระเสร็จตามจำนวนที่ถูกต้องเรียก สำหรับดอกเบี้ยจะคิดกันอย่างไรนั้น เพราะไม่ได้ตกลงกันได้ ก็ต้องติดตามหลักกฎหมายทั่วไป คือ ร้อยละ 15 ต่อปี

ฉะนั้น เมื่อไม่ชำระภายในวันที่ที่บริษัทเรียก ผู้ถือหุ้นต้องจ่ายดอกเบี้ยนับตั้งแต่วันนั้นจนถึงวันที่จ่ายหมดตามจำนวนที่ถูกต้องเรียก ดอกเบี้ยจะคิดกันอย่างไร เพราะไม่ได้ตกลงกันได้ก็ต้องติดตามหลักกฎหมายทั่วไป คือ ร้อยละ 7½ ต่อปี

วิधिปฏิบัติ ในกรณีที่ผู้ถือหุ้นไม่ยอมส่งเงินชำระค่าหุ้นตามที่กรรมการเรียกให้ชำระ พอครบกำหนดวันที่ให้ชำระ ถ้ายังไม่จ่ายกรรมการก็จะส่งคำบอกกล่าวเป็นจดหมายลงทะเบียนทางไปรษณีย์มาเตือนเป็นครั้งแรกโดยบอกว่า ให้จ่ายเงินที่เรียกเก็บมาพร้อมกับดอกเบี้ย (ในทางปฏิบัติ จะมีใบแสดงจำนวนเงินรวมดอกเบี้ยมาพร้อมกับจดหมายนี้) ภายในกำหนดเมื่อใด เวลาใด และสถานที่ใด หนึ่งในการเตือนครั้งแรกนี้อาจกล่าวไว้ด้วยว่า ถ้าไม่จัดการจ่ายเงินพร้อมกับดอกเบี้ยภายในกำหนดที่บอกมานี้ หุ้้นั้นจะถูกริบ (ดูมาตรา 1123) แต่ทางปฏิบัติการแจ้งว่าจะริบหุ้้นี้ ส่วนมากจะไม่แจ้งไปในครั้งแรก จะต้องรอดูให้แน่ใจเสียก่อนว่า ผู้ถือหุ้นไม่ปรารถนาในหุ้้นั้นจริง ถึงจะแจ้งดังกล่าว เพราะถ้าแจ้งว่าจะริบหุ้้นแล้วก็มีผลตามมาตรา 1124 คือว่า ถ้าไม่ทำตามทีบอกกล่าวมานี้ หุ้้นั้นก็จะถูกริบทันที แต่ถ้าไม่ได้บอกกล่าวเรื่องการริบหุ้้นไปในการเตือนครั้งแรกนี้ บริษัทจะริบหุ้้นเอาไม่ได้ ต้องมีการเตือนเป็นครั้งที่ 2 พร้อมกับบอกกล่าวการริบหุ้้นไปด้วย ถ้าเป็นเช่นนั้นไม่ชำระอีกก็ริบหุ้้นได้เลย

5. การริบหุ้้น

กฎหมายได้บัญญัติไว้ในมาตรา 1123 ว่า “ถ้าผู้ถือหุ้นคนใดละเลยไม่ส่งใช้เงินที่เรียกค่าหุ้้นตามวันกำหนด กรรมการ

จะส่งคำบอกกล่าวด้วยจดหมายส่งลงทะเบียนไปรษณีย์ไปยังผู้นั้นให้ส่งใช้เงินที่เรียกกับทั้งดอกเบี้ยด้วยก็ได้

ในคำบอกกล่าวอันนี้ ได้กำหนดเวลาไปพอสมควรเพื่อให้ใช้เงินที่เรียกกับทั้งดอกเบี้ย และต้องบอกไปด้วยว่าให้ส่งใช้ ณ สถานที่ใด อื่นในคำบอกกล่าวนั้นจะแจ้งไปด้วยก็ได้ว่า ถ้าไม่ใช้เงินตามเรียกหุ้มนั้นอาจถูกริบ

และมาตรา 1124 บัญญัติว่า “ถ้าในคำบอกกล่าวมีข้อแถลงความถึงการริบหุ้न्द้วยแล้ว หากเงินค่าหุ้คนที่เรียกกับทั้งดอกเบี้ยยังคงค้างชำระอยู่ตราบใด กรรมการจะบอกริบหุ้มนั้น ๆ เมื่อใดก็ได้”

ดังที่กล่าวมาแล้ว ก่อนที่บริษัทจะริบหุ้ของผู้ถือหุ้ได้ จะต้องบอกกล่าวให้เขาเอาเงินมาชำระค่าหุ้พร้อมกับดอกเบี้ยด้วยเสียก่อน ถ้ายังไม่ยอมชำระนั้นแหละถึงจะริบหุ้ นั้น ๆ ได้

เมื่อบริษัทสั่งริบหุ้ของผู้ใดแล้ว มีวิธีปฏิบัติตามมาตรา 1125 นั้นก็คือ บริษัทจะต้องเอาออกขายทอดตลาดโดยเร็วไวทันที ให้มหาชนทั่วไปเป็นคนซื้อหุ้ นั้น ๆ

มีปัญหาว่า บริษัทจะรับซื้อไว้เองได้หรือไม่

ตอบได้ว่า ไม่ได้ เพราะกฎหมายมาตรา 1143 ห้ามบริษัทเข้าถือหุ้ของตัวเอง

และถ้าเป็นเช่นนี้ เมื่อบริษัทซื้อหุ้ไว้เองไม่ได้ บริษัทจะลบบุ้ นั้นออกจากทะเบียนหุ้ของบริษัทจะได้หรือไม่ ตอบได้ว่า ก็ไม่ได้เช่นกัน เพราะถ้าบริษัทลบบุ้ ออกก็เป็นการเสมือนกับบริษัทลดหุ้ ของบริษัทออกนั่นเอง ซึ่งต้องห้ามตามกฎหมาย เพราะกฎหมายไม่ได้บัญญัติถึงการลดหุ้ แบบนี้ การลดหุ้ ต้องทำตามแบบที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น

การเอาหุ้ที่ริบออกขายทอดตลาด เมื่อขายได้จำนวนเท่าใดแล้ว ให้บริษัทหักใช้ค่าหุ้กับดอกเบี้ยที่ค้างชำระเสียก่อน ถ้ายังมีเงินเหลืออยู่ก็คืนให้แก่ผู้ถือหุ้ไป แต่ถ้าสมมุติว่าขายแล้ว ไม่ได้เงินพอที่จะชำระค่าหุ้กับดอกเบี้ยละก็บริษัทจะทำอย่างไร ตอบได้ว่า บริษัทมีสิทธิฟ้องเรียกส่วนที่ยังขาดอยู่นั้น

จากผู้ถือหุ้นนั้นได้อีก เพราะกฎหมายถือว่า ผู้ถือหุ้นยังเป็น
เจ้าของและเป็นผู้รับผิดชอบในเงินค่าหุ้นที่ค้างชำระนั้นอยู่

ผลทางกฎหมายต่อบุคคลภายนอกที่มาซื้อหุ้นที่ถูกริบ

การริบหุ้นมาจากเจ้าของเดิมที่ไม่ยอมจ่ายค่าหุ้นเพิ่ม
ตามคำเรียกร้องของบริษัทนั้น บริษัทจะต้องนำมาขายทอด
ตลาดโดยเร็ว และเมื่อบุคคลภายนอกคนใดได้เข้ามาซื้อหุ้น
ไปจากการขายทอดตลาด บุคคลภายนอกคนนั้นย่อมได้กรรม-
สิทธิ์ในหุ้นทันที และถึงแม้ว่าบุคคลภายนอกนั้นจะซื้อหุ้นมาจาก
บริษัทโดยวิธีอื่นที่มีใช้จากการขายทอดตลาดก็ตามโดยผู้ซื้อซื้อ
โดยสุจริต ไม่ทราบวิธีการของบริษัทที่จะต้องขายทอดตลาด
แต่บริษัทเอามาขายให้โดยตรงเช่นนี้ กฎหมายก็ยังคุ้มครองผู้
ซื้อที่สุจริตนั้น ถึงแม้บริษัทจะทำการขายโดยผิดระเบียบในการ
ขาย เพราะมาตรา 1126 ได้บัญญัติคุ้มครองผู้ซื้อที่สุจริตยอมไม่
เสียสิทธิไป เว้นเสียแต่บุคคลภายนอกซึ่งเป็นผู้ซื้อนั้นรู้อยู่แล้วว่า
บริษัทได้ทำการขายโดยผิดแบบระเบียบจากการขายทอดตลาด
แล้วยังซื้อจากบริษัทอีกเช่นนี้ แสดงว่าไม่สุจริต ย่อมไม่ได้รับความ
คุ้มครองจากกฎหมายตามมาตรา 1126 นี้ และอีกประการ
หนึ่ง ถ้าผู้ซื้อได้ซื้อจากการขายทอดตลาดของบริษัทก็ตาม
แต่ปรากฏภายหลังว่าการเอาหุ้นออกมาขายนั้นบริษัทได้ปฏิบัติ
โดยฝ่าฝืนข้อบัญญัติทางกฎหมายในเรื่องวิธีการริบหุ้นซึ่ง
บัญญัติไว้ในมาตรา 1120-1125 แล้ว ถึงแม้ผู้ซื้อจะสุจริตอย่างไร
ก็ตาม ผู้ซื้อจะยกมาตรา 1126 มาคุ้มครองตนเองไม่ได้ เพราะ
หุ้นที่บริษัทนำออกมาขายนั้นบริษัทไม่มีสิทธิที่จะนำเอาออกมา
ขาย กรรมสิทธิ์ในหุ้นนั้นยังอยู่กับผู้ถือหุ้นเดิมอยู่ ผู้ซื้อซื้อไปก็ไม่
ได้กรรมสิทธิ์แต่อย่างใด จะไปอ้างหลักมาตรา 1330 ว่าซื้อจาก
การขายทอดตลาดเหมือนกันไม่ได้ เพราะมาตรา 1330 ว่าด้วย
ซื้อจากการขายทอดตลาดตามคำสั่งของศาล หรือคำสั่งเจ้าพนักงาน
พิทักษ์ทรัพย์เท่านั้น มิใช่ซื้อจากการดำเนินการขายทอด
ตลาดโดยคำสั่งของบริษัท

6. แบบของใบหุ้น

มาตรา 1127 ได้บัญญัติว่า “ให้บริษัททำใบหุ้นคือใบสำคัญสำหรับหุ้นใบหนึ่งหรือหลายใบมอบให้เป็นคู่มือแก่ผู้ถือหุ้นจงทุก ๆ คน

เมื่อมอบใบหุ้นนั้น จะเรียกค่าธรรมเนียมก็ได้สุดแต่กรรมการจะกำหนดแต่มิให้เกิน 50 สตางค์”

จากมาตรานี้จะเห็นได้ว่า ใบหุ้นนั้นเป็นใบสำคัญที่บริษัทได้ทำขึ้นเพื่อมอบให้เป็นคู่มือ และเป็นหลักฐานแก่ผู้ถือหุ้นทุก ๆ คนเพื่อเก็บไว้ตรวจสอบกับบริษัทในความเป็นเจ้าของในหุ้นที่ถืออยู่ บริษัทอาจจะมอบให้ใบเดียวหรือหลายใบก็ได้ หมายความว่า บริษัทอาจจะแยกเป็นหุ้นละใบก็ได้ หรืออาจจะเขียนรวมกันไปเลยในใบเดียวว่า เป็นเจ้าของเลขหมายหุ้นตั้งแต่เลข 500-999 เป็นต้น

สำหรับค่าธรรมเนียมในการออกใบหุ้นนี้ปกติแล้วทางบริษัทจะไม่เรียกเก็บจากผู้ถือหุ้น (ค่ากระดาษ) แต่ถ้าบริษัทจะเก็บค่ากระดาษที่เป็นใบหุ้น กฎหมายก็บอกว่าเก็บได้แต่อย่าเกินแผ่นละ 50 สตางค์

ผู้เขียนมีความเห็นว่าใบหุ้นที่บริษัทออกให้แก่ผู้ถือหุ้นนี้แหละแสดงถึงความเป็นชนิดของหุ้นในบริษัท ซึ่งเมื่อศึกษาแล้วจะเห็นได้ว่า หุ้นในบริษัทนี้แบ่งออกเป็น 2 ชนิดคือ

1. ใบหุ้นชนิดระบุชื่อผู้ถือลงไว้เฉพาะในใบหุ้น
2. ใบหุ้นชนิดไม่ระบุชื่อผู้ถือ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า

ใบหุ้นออกให้แก่ผู้ถือ

ข้อสังเกต สำหรับหุ้นต่าง ๆ ที่มีชื่อเรียกกันหลายแบบ เช่นหุ้นสามัญ หุ้นบุริมสิทธิ หุ้นลม ฯลฯ เหล่านี้ ต่างก็แยกออกมาจากประเภทของหุ้นทั้ง 2 ชนิดดังกล่าวมาข้างต้น ซึ่งเป็นต้นแบบ คือหมายความว่า หุ้นสามัญอาจจะเป็นแบบชนิดระบุชื่อ หรือเป็นแบบชนิดหุ้นผู้ถือก็ได้ และเช่นเดียวกัน หุ้นบุริมสิทธิ ก็อาจเป็นหุ้นระบุชื่อ หรือหุ้นผู้ถือก็ได้ ฉะนั้นพึงระลึกเสมอว่า หุ้นในบริษัทมีเพียง 2 ชนิดคือ หุ้นระบุชื่อ และหุ้นผู้ถือเท่า

นั้น ส่วนจะแตกถูกแตกหลานเป็นหุ้นสามัญธรรมดา หุ้นบุริมสิทธิ หรือหุ้นฟรี หุ้นลม ก็ย่อมได้

อธิบายหุ้นระบุชื่อ

หุ้นชนิดระบุชื่อ หมายความว่าหุ้นที่ออกให้แก่ผู้เป็นเจ้าของโดยตรงโดยเจาะจงใส่ชื่อของผู้ถือหุ้นลงไปใบที่แสดงความเป็นเจ้าของใบหุ้นนั้น

ปกติในการออกหุ้นชนิดระบุชื่อนี้ บริษัทสามารถออกได้เสมอ ไม่จำกัดจำนวนถึงข้อบังคับของบริษัทแต่อย่างใด ไม่เหมือนกับหุ้นผู้ถือที่ต้องเขียนไว้ในข้อบังคับของบริษัทว่าให้มีได้ถึงจะออกได้

หุ้นระบุชื่อนี้มีอยู่ 2 ชนิด ชนิดแรกเป็นหุ้นระบุชื่อผู้ถือที่จ่ายเงินเต็มตามมูลค่าของหุ้นแล้ว อีกชนิดหนึ่งเป็นหุ้นระบุชื่อ ผู้ถือที่ยังจ่ายเงินไม่ครบตามมูลค่าของหุ้นทั้ง 2 ชนิดนี้ ผลทางกฎหมายในเรื่องความรับผิดชอบในหนี้สินของบริษัทต่างกัน กล่าวคือ ถ้าผู้ถือหุ้นที่ยังจ่ายค่าหุ้นไม่ครบก็ยังคงต้องรับผิดชอบในบรรดาหนี้สินของบริษัท เท่าที่ยังจ่ายค่าหุ้นไม่ครบ ส่วนผู้ถือหุ้นระบุชื่อที่จ่ายค่าหุ้นครบแล้วนั้นไม่ต้องรับผิดชอบในหนี้สินของบริษัทแต่อย่างใด ถึงแม้บริษัทจะมีหนี้สินล้มพันตัวและต้องล้มละลายไป ก็ไม่เกี่ยวข้องกับผู้ถือหุ้นระบุชื่อที่จ่ายเงินครบแล้ว เพราะกฎหมายบอกว่า ผู้ถือหุ้นในบริษัทรับผิดชอบเท่าที่ยังจ่ายมูลค่าหุ้นไม่ครบเท่านั้น

การเปลี่ยนหุ้นระบุชื่อ เป็นหุ้นผู้ถือจะทำได้หรือไม่

ก่อนอื่นเราต้องดูว่าในบริษัทนั้น ๆ มีหุ้นครบทั้ง 2 ชนิดหรือไม่ หมายความว่า บริษัทออกหุ้นระบุชื่อแล้ว และข้อบังคับอนุญาตให้ออกหุ้นผู้ถืออีกด้วย เช่นนี้เราก็สามารถที่จะเปลี่ยนหุ้นระบุชื่อมาเป็นหุ้นผู้ถือได้โดยกรรมวิธีง่าย ๆ คือ ถ้าเป็นหุ้นระบุชื่อที่จ่ายเงินครบมูลค่าแล้ว ผู้ถือหุ้นชนิดนี้ก็นำไปหุ้นไปให้บริษัท เพื่อขอเปลี่ยนเป็นหุ้นผู้ถือได้โดยบริษัทจะตรวจดูว่าจ่ายเงินครบมูลค่าแล้วหรือยัง ถ้าครบมูลค่าแล้ว บริษัทก็จะทำการขีดฆ่าใบหุ้นระบุชื่อทิ้ง แล้วออกใบหุ้นผู้ถือมาให้ผู้ถือหุ้นยึด

ถือเป็นหลักฐานต่อไป ส่วนใบหุ้นระบุชื่อที่ยังจ่ายเงินค่าหุ้นไม่ครบนั้น ถ้าอยากจะเปลี่ยนเป็นหุ้นผู้ถือบ้างก็อาจทำได้โดยจัดการจ่ายเงินค่าหุ้นให้ครบเสียก่อนแล้วทำโดยกรรมวิธีอย่างเดียวกันคือไปให้บริษัทเปลี่ยนเป็นใบหุ้นชนิดผู้ถือเสียเหตุที่ให้ทำเช่นนี้ก็เพราะกฎหมายบัญญัติไว้ว่าหุ้นผู้ถือนี้ ผู้จะเป็นเจ้าของหุ้นได้จะต้องจ่ายเงินเต็มมูลค่าของหุ้นนั้นแล้ว จะจ่ายแต่บางส่วนไม่ได้

และอีกอย่างหนึ่งประโยชน์ในการเปลี่ยนจากหุ้นระบุชื่อ เป็นหุ้นผู้ถือนั้นอยู่ที่การโอนต่างกัน สะดวกผิดกัน คือว่าหุ้นผู้ถือนั้นโอนได้โดยส่งมอบให้กันไปเฉย ๆ ก็ถือว่าสมบูรณ์ตามกฎหมายแล้ว มิต้องทำเป็นหนังสือกันแต่อย่างใดไม่เหมือนกับหุ้นระบุชื่อเวลาจะโอนนั้นจะต้องทำเป็นหนังสือและต้องมีรายละเอียดอีกมาก ซึ่งจะกล่าวต่อไป

การโอนหุ้นระบุชื่ออย่างไร

เรื่องการโอนหุ้นระบุชื่อนี้กฎหมายได้บัญญัติไว้ในมาตรา 1129 ว่า “อันว่าหุ้นนั้นยอมโอนกันได้โดยมิต้องได้รับความยินยอมของบริษัท เว้นแต่เมื่อเป็นหุ้นชนิดระบุชื่อลงในใบหุ้น ซึ่งมีข้อบังคับของบริษัทกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

การโอนหุ้นชนิดระบุชื่อลงในใบหุ้นนั้นถ้ามิได้ทำเป็นหนังสือ และลงลายมือชื่อของผู้โอนกับผู้รับโอน มีพยานคนหนึ่งเป็นอย่างน้อยลงชื่อรับรองลายมือชื่อ นั้น ๆ ด้วยแล้ว ท่านว่าเป็นโมฆะ อนึ่งตราสารอันนั้นต้องแถลงเลขหมายของหุ้นซึ่งโอนกันนั้นด้วย

การโอนเช่นนี้จะนำมาใช้แก่บริษัทหรือบุคคลภายนอกไม่ได้ จนกว่าจะได้จดทะเบียนการโอนทั้งชื่อและสำนักของผู้รับโอนนั้นลงในทะเบียนผู้ถือหุ้น”

หุ้นในบริษัทมีอยู่ 2 ชนิดดังกล่าวมาแล้ว หุ้นทั้ง 2 ชนิดนี้ผู้ถือหุ้นหรือเป็นเจ้าของหุ้น สามารถที่จะโอนให้ใครก็ได้โดยสมัครใจ ไม่ต้องไปขอความยินยอมจากผู้ถือหุ้นคนอื่น ๆ หรือบริษัทแต่อย่างใด เว้นเสียหุ้นระบุชื่อที่กฎหมายบัญญัติว่าถ้ามีข้อบังคับของบริษัทกำหนดห้ามโอนไว้ก็จะโอนไม่ได้ต้องทำ

ตามข้อบังคับเท่านั้น แสดงว่าสำหรับหุ้นผู้ถือนั้น ถึงแม้จะมีข้อ
บังคับของบริษัทห้ามโอน ก็ยังโอนได้เสมอ เพราะกฎหมายเปิด
โอกาสให้โอนได้เสมอ ไม่ได้เขียนบัญญัติไว้โดยตรงอย่างหุ้นระบุ
ชื่อว่า ถ้ามีข้อบังคับห้ามโอนก็โอนไม่ได้

วิธีการโอนหุ้นระบุชื่อ

การโอนหุ้นระบุชื่อนั้นกฎหมายได้บัญญัติวิธีโอนไว้ใน
มาตรา 1129 วรรค 2 หมายความว่า ถ้าผู้โอนไม่ทำตาม
ที่กฎหมายบัญญัติไว้ กฎหมายถือว่าการโอนนั้นเป็นโมฆะ
แต่ข้อสังเกตควรจำไว้ก็คือว่า ถึงแม้จะทำตามมาตรา 1129
วรรค 2 ครบทุกประการก็ตาม ผู้รับโอนนั้นก็ยังไม่ถือว่าเป็นผู้
ถือหุ้นที่ชอบด้วยกฎหมายของบริษัท เพราะยังไม่มีการแก้ไข
จากผู้โอนเป็นของผู้รับโอนที่ทะเบียนบริษัทให้ถูกต้อง ฉะนั้น
หลังจากทำตามมาตรา 1129 วรรค 2 แล้ว ผู้รับโอนจะต้องพาผู้
โอนไปที่บริษัทไปจัดการแก้ไขเปลี่ยนแปลงชื่อที่ทะเบียน ผู้ถือ
หุ้นของบริษัทให้เรียบร้อยซะ ถึงจะถือว่าผู้รับโอนเป็นเจ้าของ
หุ้นที่ถูกต้องชอบด้วยกฎหมายของบริษัทต่อไป และมีสิทธิยก
ขึ้นต่อสู้กับบริษัทและบุคคลภายนอกใคร ๆ ก็ได้ทั้งสิ้น

หลักเกณฑ์การโอนหุ้นระบุชื่อตามมาตรา 1129 วรรค
2 นั้น มีดังนี้

1. ต้องทำเป็นหนังสือ
2. ต้องมีการลงลายมือชื่อของผู้โอนและผู้รับโอนทั้ง
2 ฝ่าย
3. ต้องมีพยาน 1 คนขึ้นรับรองลายมือของทั้ง 2 ฝ่าย
นั้น
4. และทั้ง 2 ฝ่ายจะต้องบอกเลขหมายของหุ้นที่ทำการ
โอนกันนั้นด้วย ว่าโอนเลขหมายอะไรบ้าง

หลักเกณฑ์ตามกฎหมายทั้ง 4 ประการนี้ ถ้าขาดข้อใด
ข้อหนึ่ง การโอนกันนั้นเป็นโมฆะ แต่ถึงแม้ทำครบทั้ง 4 ประการ
แล้ว ผู้รับโอนก็ยังไม่เป็นผู้ถือหุ้นที่ชอบด้วยกฎหมาย
ของบริษัท ต้องไปทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลงชื่อเป็นชื่อของผู้รับโอนที่

ทะเบียนของผู้ถือหุ้นของบริษัทให้เรียบร้อยเสียก่อน ถึงจะครบ
เรียบร้อยสมบูรณ์ทุกประการ อย่างไรก็ตาม ถ้าผู้รับโอนได้รับการ
โอนหุ้นระบุชื่อมาโดยมิได้ทำ 4 ประการดังกล่าวแล้วซึ่ง
กฎหมาย ถือว่าการโอนใช้ไม่ได้ เป็นโมฆะ แต่การที่ผู้รับโอน
ได้รับโอนใบหุ้นจากผู้โอน แสดงว่า ผู้โอนสละเจตนาครอบครอง
แล้ว ถึงแม้กรรมสิทธิ์ตามกฎหมายจะยังคงอยู่กับผู้โอนก็ตาม
ถ้าผู้รับโอนได้ครอบครองใบหุ้นนั้นต่อไปโดยสงบโดยเปิดเผย
และด้วยเจตนาที่จะเอาเป็นเจ้าของครบ 5 ปี นับแต่ได้รับโอน
ใบหุ้นมา ผู้รับโอนก็ย่อมได้กรรมสิทธิ์ในหุ้นที่ครอบครองนั้น
แล้ว ตามหลักการครอบครองปกปักรักษาสิทธิ นิยามผู้
รับโอนก็สามารถที่จะนำหลักฐานการครอบครองต่าง ๆ ไป
ยื่นต่อบริษัทให้จัดการเปลี่ยนชื่อในทะเบียนผู้ถือหุ้นจากผู้โอน
ให้มาเป็นของผู้รับโอนได้ต่อไป และมีสิทธิต่าง ๆ ต่อบริษัท
นับแต่บัดนั้น

ข้อควรสังเกตอีกประการหนึ่ง ก็คือว่าหุ้นชนิดระบุชื่อผู้
ถือหุ้นนี้ ถ้าข้อบังคับของบริษัทได้กำหนดถึงคุณสมบัติของกรรม
การบริษัทว่า จะต้องเป็นผู้ถือหุ้นของบริษัทด้วยเช่นนี้ มาตรา
1137 ได้บัญญัติว่า กรรมการของบริษัทดังกล่าวจะต้องถือหุ้น
ชนิดระบุชื่อผู้ถือหุ้นนั้น เหตุผลก็คือว่าหุ้นระบุชื่อนั้นสามารถ
ตรวจตราได้ง่ายว่าใครเป็นเจ้าของหุ้นเพราะมีชื่ออยู่บนใบหุ้น
ถ้าให้ใช้หุ้นผู้ถือมาวางเป็นหลักในคุณสมบัติของกรรมการ
บรรดาบุคคลที่อยากเป็นกรรมการของบริษัทก็อาจจะไปยืมใบ
หุ้นชนิดผู้ถือมาจากผู้ถือหุ้นคนอื่น ๆ เพื่อมาแสดงต่อบริษัท
หลังจากบริษัทตรวจดูคุณสมบัติว่าครบหรือไม่แล้ว ผู้ถือหุ้น
พวกนั้นก็จะได้คืนให้แก่เจ้าของเดิมไป แสดงว่าตนเองไม่ได้ถือหุ้นแม้
แต่หุ้นเดียวเช่นนี้เป็นการทำให้บริษัทเสียหายได้ และอีกอย่าง
หนึ่งการเอาบุคคลที่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับบริษัทมาบริหาร
งานบริษัท ผลเสียย่อมมีมากกว่าผลดีแน่นอน เพราะผู้ที่ไม่
มีประโยชน์ในบริษัทก็ย่อมทำงานโดยไม่คำนึงถึงความเสียหาย
ใด ๆ ทั้งสิ้น

และอีกอย่างหนึ่งการที่ให้กรรมการถือหุ้นระบุชื่อผู้ถือ

นั้น เป็นการเปิดโอกาสให้บริษัทได้คุ้มครองการอีกทีหนึ่งว่า ระหว่างที่เป็นกรรมการ จะโอนหุ้นไปให้ใครไม่ได้เพราะถ้าไม่มีหุ้นครบตามที่ข้อบังคับบริษัทกำหนดไว้ก็จะขาดคุณสมบัติของการเป็นกรรมการ

รายละเอียดในใบหุ้นแบบระบุชื่อ

กฎหมายได้บัญญัติไว้ในมาตรา 1128 ว่าในใบหุ้นทุก ๆ ใบ ท่านให้กรรมการลงลายมือชื่อของคนหนึ่งเป็นอย่างน้อย และประทับตราของบริษัทเป็นสำคัญ และในใบหุ้นจะต้องมีข้อความดังต่อไปนี้คือ

1. ชื่อบริษัท
2. เลขหมายหุ้นที่กล่าวถึงในใบหุ้นนี้
3. มูลค่าหุ้นหนึ่งเป็นเงินเท่าใด
4. ถ้าและเป็นหุ้นที่ยังไม่ได้ใช้เงินเสร็จ ให้จดลงว่าได้ใช้เงินค่าหุ้นแล้วหุ้นละเท่าใด
5. ชื่อผู้ถือหุ้น หรือคำแถลงว่าได้ออกใบหุ้นนั้นให้แก่ผู้ถือ

อธิบายหุ้นผู้ถือ

มาตรา 1134 ได้บัญญัติว่า “ใบหุ้นออกให้แก่ผู้ถือ นั้น จะออกได้ก็แต่เมื่อมีข้อบังคับของบริษัทอนุญาตไว้ และจะออกให้ได้แต่เฉพาะเพื่อหุ้นซึ่งได้ใช้เต็มค่าแล้ว ในกรณีเช่นว่านี้ ผู้ทรงใบหุ้นชนิดระบุชื่อย่อมมีสิทธิ จะได้รับใบหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือ เมื่อเวนคืนใบหุ้นชนิดระบุชื่อนั้นให้ขาดเสีย”

จากหลักกฎหมายมาตรา 1134 หุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือ หมายความว่าใบหุ้นที่บริษัทออกมาโดยไม่ได้เขียนชื่อผู้เป็นเจ้าของหุ้นลงไว้เพียงแต่เขียนว่าออกให้แก่ผู้ถือ

การออกหุ้นชนิดนี้ไม่ใช่ออกกันเปล่าเพรีอ จะออกได้ต่อเมื่อมีข้อบังคับของบริษัทอนุญาตให้ออกได้ และเฉพาะเพื่อหุ้นซึ่งได้ใช้เต็มค่าแล้วด้วย

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า การจองซื้อหุ้น ถ้าผู้จองซื้อหุ้นได้ชำระค่าหุ้นครั้งแรกเพียง 25% ผู้จองซื้อหุ้นหรือผู้ถือหุ้น

ซึ่งภายหลังจากบริษัทได้ตั้งแล้ว ก็จะได้ใบหุ้นชนิดระบุชื่อไว้ เป็นหลักฐาน ยังไม่มีสิทธิได้ใบหุ้นชนิดผู้ถือ แต่ถ้าจ่ายครั้ง แรกหมดก็จะได้รับใบหุ้นชนิดผู้ถือจากบริษัทเลย หรือต่อมาได้ ชำระค่าหุ้นจนหมด ผู้ถือหุ้นชนิดระบุชื่อผู้ถือ ก็อาจจะ ขอบริษัทเปลี่ยนเป็นหุ้นชนิดผู้ถือได้ โดยนำใบหุ้นชนิดระบุชื่อผู้ ถือมาคืนให้บริษัทชดเชยแล้วบริษัทก็จะออกใบหุ้นชนิดผู้ถือ ให้แก่ผู้ถือหุ้นนั้นใหม่เพื่อใช้แทนใบเก่าต่อไปได้

รายละเอียดในใบหุ้นแบบผู้ถือ

ใบหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือหุ้น ก็จะต้องมีกรรมกรอย่าง น้อย 1 คนลงชื่อพร้อมกับมีตราบริษัทลงประทับไว้ด้วย และใน ใบหุ้นชนิดนี้จะต้องประกอบด้วยข้อความต่อไปนี้คือ

1. ชื่อบริษัท
2. เลขหมายหุ้นที่กล่าวถึงในใบหุ้นนั้น
3. มูลค่าหุ้นหนึ่งเป็นจำนวนเท่าใด
4. ได้ใช้เงินเสร็จครบมูลค่าแล้ว
5. มีข้อความว่าได้ออกให้แก่ผู้ถือ

วิธีการลบหุ้นผู้ถือ

เราได้ศึกษามาแล้วว่า การออกหุ้นชนิดนี้ บริษัทจะออก ได้ต่อเมื่อหุ้นนั้นได้มีการชำระเต็มมูลค่าแล้ว ฉะนั้น ผู้ถือหุ้นชนิด นี้จึงมีสิทธิโอนให้บุคคลภายนอกได้ทันที โดยการส่งมอบใบหุ้น ให้แก่บุคคลภายนอกไป (ดูมาตรา 1135) เมื่อบุคคลภายนอกได้ รับใบหุ้นไว้ก็ถือได้ว่าเป็นผู้ถือหุ้นแทนที่ผู้โอนต่อไปทันที

การโอนหุ้นชนิดนี้ บริษัทจะปฏิเสธไม่ยอมรับว่าเป็น การโอนที่ถูกต้องตามกฎหมายไม่ได้ หรือบริษัทจะมาวางเงื่อนไขจำกัดการโอนไว้อีกก็ได้ เพราะกฎหมายได้บัญญัติชัดเจนอยู่ แล้วว่า ถ้าหุ้นที่ออกให้แก่ผู้ถือ การส่งมอบใบหุ้นให้แก่กัน ถือได้ว่าเป็นการโอนที่ถูกต้องตามกฎหมายแล้ว (มาตรา 1135)

ข้อควรสังเกตยังมีเกี่ยวกับหุ้นระบุชื่อ และหุ้นผู้ถือ คือ มีปัญหาว่า ถ้าผู้ถือหุ้นต่อมาตาย หรือล้มละลายไป ทายาทของผู้ถือหุ้นหรือเจ้าหนี้ ของผู้ถือหุ้นที่ล้มละลายนั้นจะถือ

เป็นผู้ถือหุ้นแทนคนตาย หรือคนล้มละลายนั้นหรือไม่

ปัญหานี้ตอบได้ว่า มีกฎหมายมาตรา 1132 ได้บัญญัติว่า “ในเหตุบางอย่างเช่นผู้ถือหุ้นตายก็ดี หรือล้มละลายก็ดี อันเป็นเหตุให้บุคคลอื่นเป็นผู้มีสิทธิจะได้หุ้นขึ้นนั้น หากว่าบุคคลนั้นนำไปหุ้นมาเวนคืนเมื่อเป็นวิสัยจะทำได้ ทั้งได้นำหลักฐานอ้างสมควรมาแสดงด้วยแล้ว ก็ให้บริษัทบุคคลนั้นลงทะเบียนเป็นผู้ถือหุ้นสืบไป”

จากมาตรา 1132 จะเห็นได้ว่า เมื่อผู้ถือหุ้นได้ตายลง ทายาทของผู้ถือหุ้นจะต้องนำไปหุ้นมามอบให้บริษัทพร้อมกับแสดงหลักฐานการตายของผู้ถือหุ้น และหลักฐานการเป็นทายาทที่ถูกต้องตามกฎหมายของตัวเองต่อบริษัท เมื่อบริษัทได้ตรวจดูและเชื่อแน่ว่าบุคคลนั้นเป็นทายาทของผู้ตายจริง บริษัทก็จะจดลงในทะเบียนผู้ถือหุ้นใส่ชื่อทายาทให้เป็นผู้ถือหุ้นแทนสืบไปพร้อมกับออกใบหุ้นที่ระบุชื่อทายาทว่าเป็นผู้ถือหุ้นส่งมอบให้ทายาทนั้น เพื่อเป็นหลักฐานคู่มือว่าเป็นเจ้าของหุ้นในบริษัทต่อไป

แต่สำหรับผู้ถือหุ้นที่ล้มละลาย เจ้าหนี้ของผู้ถือหุ้น จะมาแสดงต่อบริษัทขอเป็นผู้ถือหุ้นแทนผู้ถือหุ้นที่ล้มละลายย่อมไม่ได้ เพราะตามหลักกฎหมายในเรื่องล้มละลาย เมื่อมีบุคคลใดล้มละลายอำนาจจัดการทรัพย์สินของผู้ล้มละลาย ย่อมตกเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ฉะนั้นผู้ที่มีสิทธิเข้าถือหุ้นในบริษัทแทนผู้ถือหุ้นที่ล้มละลายต้องเป็นเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เท่านั้น เมื่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์แสดงหลักฐานต่าง ๆ ตามมาตรา 1132 ต่อบริษัทแล้ว บริษัทก็จะจดลงในทะเบียนผู้ถือหุ้นให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เป็นผู้ถือหุ้นแทนผู้ถือหุ้นที่ล้มละลายต่อไป สำหรับเจ้าหนี้ของผู้ถือหุ้นที่ล้มละลายนั้นก็ต้องคอยรับเงินปันผลจากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์อีกทีหนึ่งเป็นชั้น ๆ ไป

การโอนหุ้นที่ถูกต้องตามกฎหมายเพื่อขายันบริษัทและบุคคลภายนอก ดังได้กล่าวมาแล้วว่าจะต้องมีการให้บริษัทจดแจ้งลงไปลงทะเบียนผู้ถือหุ้นของบริษัทจึงจะใช้ได้ แต่มีบาง